

**T.C.
SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**YEREL HALKIN TURİZMİN ETKİLERİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aynur Burcu ŞAHİN

Enstitü Anabilim Dalı : TURİZM İŞLETMECİLİĞİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ümit ŞENGEL

Ağustos 2024

T.C.
SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YEREL HALKIN TURİZMİN ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
KARIŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aynur Burcu ŞAHİN

Enstitü Anabilim Dalı : TURİZM İŞLETMECİLİĞİ

Bu tez 04 /09/2024 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile kabul edilmiştir.

JÜRİ	BAŞARI DURUMU
Jüri Başkanı: Doç. Dr. Ümit ŞENGEL	BAŞARILI
Üye: Doç. Dr. Ömer SARAÇ	BAŞARILI
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Abdüssamed KOÇ	BAŞARILI

BEYAN

Tez içindeki tüm verilerin akademik kurallar çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, görsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uygun şekilde sunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezde yer alan verilerin bu üniversite veya başka bir üniversitede herhangi bir tez çalışmasında kullanılmadığını beyan ederim

Aynur Burcu ŞAHİN

04/09/2024

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, her konuda bilgi ve desteğini almaktan çekinmediğim, araştırmanın planlanmasından yazılmasına kadar tüm aşamalarında yardımlarını esirgemeyen, teşvik eden, aynı titizlikte beni yönlendiren değerli danışman hocam Doç. Dr. Ümit ŞENGEL'e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez çalışmam boyunca manevi ve maddi olanaklarını bana destek vermek için kullanan babam Başaran ÇİLİNGİR ve eşim Murat ŞAHİN'E, tezi tamamlama sürecinde teknik bilgileriyle bana destek olan Serra CAN, Büşra MUSLU, Deniz Berfin TAŐTAN'a, onlara ayırmam gereken zamanlarımı bu çalışmayı hazırlamam için paylaşan Rabbim'in emanetleri Kerem ŞAHİN ve Talha ŞAHİN'e, son olarak benim için değerleri bambaşka olan bütün aile ve akraba üyelerimize teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
BÖLÜM 1.	
GİRİŞ	1
BÖLÜM 2.	
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Turizmin Tanımı, Gelişimi ve Önemi	8
2.1.1. Turizmin tanımı.....	8
2.1.2. Turizmin gelişimi	9
2.1.3. Turizmin önemi.....	10
2.2. Turizmin Etkileri	13
2.2.1. Turizmin ekonomik etkileri	14
2.2.2. Turizmin sosyal ve kültürel etkileri	15
2.2.3. Turizmin çevresel etkileri	16
2.3. Yerel halkın turizme ilişkin görüşlerini etkileyen faktörler	17
2.3.1. Sosyal ve kültürel özellikler.....	18
2.3.2. Mekansal durum.....	19
2.3.3. Ekonomik bağımlılık.....	19
2.3.4. Yerel halkın ve toplumun sınıflandırması.....	20
2.3.5. Turizme ilişkin tutumların ölçülmesi	21
2.3.6. Turistlerle etkileşim	22
2.4. Turizme Yönelik Gelişim Yaklaşımları	23
2.4.1. Butler destinasyon yaşam seyri modeli.....	24
2.4.2. Doxey Irridex modeli	27
2.4.3. Topluluğa bağlılık teorisi	28
2.4.4. Büyüyen örgüt teorisi.....	29
2.4.5. Sosyal değişim teorisi	30
2.4.6. Turizme yönelik farklı gelişim yaklaşımları	31

2.4.6.1. Sosyal temsiller teorisi	31
2.4.6.2. Güç teorisi	32
2.4.6.3. Sosyal taşıma kapasitesi teorisi	33
2.4.6.4. Eşitlik teorisi	33

BÖLÜM 3.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	35
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	36
3.2. Karasu İlçesi ve Turizm	37
3.3. Sapanca İlçesi ve Turizm	39
3.4. Araştırmanın Problemi	42
3.5. Araştırmanın Varsayımları	43
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	43
3.7. Araştırmanın Evren ve Örnekleme	44
3.8. Veri Toplama Aracı	44
3.9. Verilerin Analizi	45

BÖLÜM 4.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI	46
4.1. Asayiş	52
4.2. Turizmin Bilinirliği	53
4.3. Tarihi ve Doğal Mirasa Etkisi	54
4.4. Çevresel ve Fiziksel Etki	56
4.5. Sürdürülebilir Turizm	57
4.6. Ekonomik Etki	58
4.7. Sosyal ve Kültürel Etki	59

BÖLÜM 5.

SONUÇ, ÖNERİ VE DEĞERLENDİRME	62
--	-----------

KAYNAKLAR	67
------------------------	-----------

EKLER	76
--------------------	-----------

KISALTMALAR

TDK : Türk Dil Kurumu

WTO : Dünya Turizm Örgütü

MÖ : Milattan önce

MS : Milattan sonra

WWW: World wide web

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TV : Televizyon

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: İnsanları seyahate çıkmaya yönlendiren başlıca güdüler (Doğanay ve Zaman).	11
Tablo 2.2: Destinasyon özellikleri (Türkay, 2014).	13
Tablo 3.1: Katılımcılara dair kısa bilgi ve kodlama şekli	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Turizmin tarihsel gelişim süreci (Şengel, 2019).....	10
Şekil 2.2: Turizmin savunucu ve ikaz edici unsurlarının karşılaştırılması (Taş, 2019)..	14
Şekil 2.3: Butler'ın yaşam seyri modeli (Butler 1980'den aktaran Güneş, 2014).	25
Şekil 2.4: Doxey Irridex modeli (Mathieson ve Geoffrey, 1992; Filiz ve Yılmaz, 2017'den aktaran Yiğit, 2020).....	27
Şekil 2.5: Sosyal değişim teorisi modeli (Ap, 1992) (Ekin, 2011).	31
Şekil 3.1: Acarlar longozu.....	38
Şekil 3.2: Sakarya nehri	38
Şekil 3.3: Küçük boğaz gölü	39
Şekil 3.4: Sapanca manzarası	40
Şekil 3.5: Sapanca teleferik.....	40
Şekil 4.1: Karasu ve Sapanca belge portresi analizi	47
Şekil 4.2: Karasu ve Sapanca kod trendleri analizi.....	48
Şekil 4.3: Karasu katılımcılarının temalara dair yoğunluk tablosu.....	49
Şekil 4.4: Sapanca katılımcılarının temalara dair yoğunluk tablosu.....	49
Şekil 4.5: Karasu'da toplanan verilere ilişkin kelime bulutu.....	50
Şekil 4.6: Sapanca'da toplanan verilere ilişkin kelime bulutu.....	50
Şekil 4.7: Karasu için kod haritası analizi.....	51
Şekil 4.8: Sapanca için kod haritası analizi.....	52

YEREL HALKIN TURİZMİN ETKİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Turizm aktivitelerindeki artışın her geçen gün hız kazanması turizm destinasyonlarında yaşayan yerel halkın hem olumlu hem de olumsuz etkilerle karşı karşıya kalmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Sakarya ilinin Karasu ilçesi uzun kumsal şeridi ve hastalıklara iyi geldiği bilinen ince kumu ile gün geçtikçe cazibe bölgesi haline gelirken, Sapanca ilçesi ise mavi ve yeşilin iç içe olduğu farklı turizm aktiviteleri ve bireysel konaklama imkanları ile önemli bir turizm destinasyonu olarak talep görmektedir. Turizm kapsamında bölgeye gelen ekonomik gelir unsurlarının yanı sıra yapılan yatırımlar bölgenin kalkınmasına katkıda bulunarak olumlu bir yaklaşıma sebep olsa da, bu faktörler dışında sosyal ve kültürel, tarihi ve doğal, fiziksel ve çevresel pek çok unsurda olumsuz yaklaşımlar gün yüzüne çıkmakta ve turizm destinasyonunu olumsuz etkileyebilmektedir. Bu unsurlar çerçevesinde yerel halkın bakış açısı merak edilen konular arasında yer almaktadır. Araştırılması yapılmış pek çok akademik çalışmaya katkı sağlaması amacıyla Sakarya’da yaşanan yüksek hızlı turizm hareketleri, Karasu ve Sapanca ilçeleri çerçevesinde ele alınarak yerel halkın görüşleri analiz edilmek istenmiştir.

Veri elde edilmesinde nitel araştırma yöntemine başvurulmuş 10 adet kapsayıcı mülakat sorusu hazırlanmıştır. Veriler farklı paydaş gruplarında yer alan 22 katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmeler ışığında elde edilmiştir. Ortaya çıkan veriler içerik analizi ile raporlanmıştır. İçerik analizinin raporlanmasında MAXQDA paket programından faydalanılarak belge portresi, kod trendleri, kelime bulutu, kod haritası, kod ilişkiler tarayıcısı modelleri kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda katılımcılardan çoğu turizmin her iki ilçede de ekonomik geliri arttırdığına, yeni iş alanlarının artmasına, restorasyon çalışmalarının yapılmasına, bölgeyi ve yerel halkı geliştirmesine ve istihdama katkı sağladığına dair olumlu görüşlerde bulunmaktadır. Bunun yanı sıra fiyatlarda yaşanan artışların, kötü alışkanlıkların, turizm sezonunda alt ve üst yapı imkanlarının yetersiz kalmasının ve doğanın tahrip edilmesinin turizme olumsuz yansıdığı da ifade edilmiştir. İçerik analizi sonuçlarında ise turizmin bilinirliği, sosyal ve kültürel etki, ekonomik etki, tarihi ve doğal mirasa etki temaları en çok değer alan temalar olurken çevresel ve fiziksel etki, asayiş, sürdürülebilir turizm temaları daha geri planda kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Yerel Halk, Turizmin Etkileri, Görüş

LOCAL'S VIEWS ON THE TOURISM EFFECTS: A COMPARATIVE STUDY

ABSTRACT

As tourism activities accelerates day by day, it is inevitable that local people living in tourism destinations face both positive and negative impacts. Karasu district of Sakarya province is becoming a region of attraction with its long sandy strip and fine sand, which is known to be good for diseases, while sapanca district is in demand as an important tourism destination with different tourism activities and individual accommodation opportunities where blue and green are intertwined. Although the investments made in addition to the economic income elements coming to the region within the scope of tourism contribute to the development of the region and cause a positive approach, apart from these factors, negative approaches are emerging in many social and cultural, historical and natural, physical and environmental elements and can negatively affect the tourism destination. Within the framework of these elements, the perspective of the local people is among the issues of interest. In order to contribute to the existing scholarship, the rapid tourism movements in Sakarya were analyzed within the framework of the Karasu and Sapanca districts including the opinions of local people.

In order to obtain data, 10 inclusive interview questions were prepared by applying qualitative research method. Data were obtained through interviews with 22 participants from different stakeholder groups. The resulting data were reported content analysis. MAXQDA package program was used to report the content analysis; document portrait, code trends, word cloud, code map, code map code relationship browser models also used.

The research finds that, most of the interview participants hold positive views and believe that tourism increases economic income in both districts, increases new business areas, restoration works, develops the region and local people and contributes to employment. On the other hand, they state that the increase in prices, bad habits, insufficient infrastructure and superstructure facilities during the tourism season and destruction of nature have a negative impact on tourism. To the content analysis concludes that in, the themes of awareness of tourism, social and cultural impact, economic impact, impact on historical and natural heritage were the most valued themes, wherea the themes of environmental and physical impact, public order and sustainable tourism remained in the background.

Keywords: Tourism, Local People, Tourism Impacts, Opinion

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Yaşamsal kaynaklara ulaşabilmek adına yapılan yer değiştirme eyleminin ilk çağlardan günümüze kadar geçen zaman içerisinde gelişmesi ve teknolojik ilerlemelerle ivme kazanması sonucu ortaya turizm kavramı çıkmıştır (Batman ve Çankırı, 2013). Turizm faaliyetlerindeki gelişmelerle birlikte tatil algısı lüks bir kavram olmaktan çıkıp zaruri ihtiyaç haline gelmiştir. Bu da turizm hareketlerinde hızlı bir artışı beraberinde getirmiştir (Akova ve Çalık, 2013). Turizm gerçekleştiği bölgelere sağladığı pek çok faydanın yanı sıra bölgelerin kalkınması hususunda da önemli bir rol üstlenmektedir. Özellikle sanayi devriminden sonra bölgesel dengesizlik sorununun baş göstermesi sonucunda daha derin izlerin yaşandığı bölgelerin kalkılmasında turizm endüstrisinin payı azımsanamayacak ölçüdedir (Yılmaz, 2020).

Yerel halk, herhangi bir destinasyonda ikamet eden hayati eylemlerini burada sürdüren bireylerdir. Turizm aktivitelerinin yer aldığı ve gelişmeye başladığı ülke ya da bölgelerde ekonomi alanında, sosyal ve kültürel yaşantıda, fiziksel ve çevresel yapı üzerinde olumlu veya olumsuz yönde etkiler gözlemlenebilmektedir (Özgüç, 2003). Bu etkiler, yerel halkın desteğini kazanabileceği gibi olumsuz bir tutum benimsemelerine de neden olabilmektedir. Elde edilmesi amaçlanan faydalar, yerel halkın görüş ve tutumuyla doğrudan bağlantılıdır.

Yapılan çalışmalarda pek çok ülkede turizmle ilişkili bağlantıların artması ve değişik kültür yapılarına ait misafirlerin gelmesiyle yerel halkın kültür ve dil yapısında, inançlarında, giyim kuşamlarında, sanatsal faaliyetlerinde farklılıklar gözlemlenmiştir. Tabi bu olumsuzluklar herhangi bir destinasyonda turizmin gelişimine yönelik yapılan eylemlerin desteklenmeyeceği anlamına gelmemektedir. Bu noktada turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir bir yaklaşımla ele alınması (Akdu ve Öktem, 2019), turizmin temel tuğlaları olan tarihi mirasın, doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin gelecek nesillere de aktarılabilmesi için ilgili birimlerce turizm destinasyonlarının

kapsamlı envanterinin çıkarılması ve buralarda yapılacak planlamalara yerel halkın da dahil edilerek ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte çalışılması önem arz etmektedir (Mansuroğlu, 2006).

Yerel halkın turizme ilişkin görüşleri, beklentileri, yaklaşımları ve tutumları üzerine birçok teori üretilmiş ve araştırma yapılmıştır. Bu alanda ulaşılan en yakın çalışmalardan biri Eralp tarafından 1974 yılında gerçekleştirilmiştir. Eralp, bir turizm bölgesi olan Balıkesir'in Erdek ilçesi ile turizmin etkilerinden uzak bir bölge olan Ankara'nın Kalecik ilçesini karşılaştırdığı çalışmasında turizmin sosyal ve ekonomik etkileri üzerinde durmuştur (Türker ve Türker 2014). Butler 1980 yılındaki çalışmasında bir bölgede turizmin gelişmeye başladığı zamanlarda, özellikle turizmin olumlu ekonomik etkilerinden dolayı yerel halkın turizme olumlu bir desteğinin bulunduğunu ancak ilerleyen süreçte sosyal, kültürel ve çevresel problemler hakkındaki endişelerle birlikte turizm desteğinin gerilemeye başlayacağını ifade etmektedir (Karakaş ve Şengün, 2017). Göz önünde bulundurulması gereken konulardan bir diğeri ise Freeman'ın 1984 yılında bir örgütün amaçlarını başarısında etkilenen ya da bu durumu etkileyen grup veya birey olarak tanımladığı paydaş kuramıdır. Bu paydaşlar ise turizm endüstrisinde; turistler, yerel halk, girişimciler ve yerel yönetim olarak sıralanmaktadır (Ayazlar, 2017). Alan yazında yerel halkın turizme yönelik görüşlerini açıklamaya çalışan farklı kuramlarla (Tolerasyon Yaklaşımı, Turizm Bölgesi Yaşam Döngüsü, Büyüme Makinesi, Paydaş Kuramı vb.) birlikte Sosyal Değişim Kuramı (SDK) birçok araştırmacı tarafından kullanılan ve en çok kabul gören kuram olmuştur (Çiçek ve Sarı, 2018). Bu kuram ilk olarak Peter Micheal Blau tarafından ortaya konulmuştur. Sosyal Değişim Kuramının temel varsayımı, yerel halkın, turizmin gelişimine olan desteğinin turizmin fayda maliyetini aşmadığı sürece devam ettirebileceğidir. Bireyler turizmin etkilerini, fayda veya maliyet çerçevesinde değerlendirmektedir. Böylece bireyler faydası yüksek, maliyeti ise az olan davranışlara yönelebilmektedir (Yavuz ve Unur, 2021). Bu teori, turizmin algılanan etkisini biçimlendiren dört faktör arasındaki ilişkiyi de açıklamaktadır. Bunlar: Ekonomik kazanç, turizm kaynaklarının kullanılması, yaşam süresi ve çevreye karşı davranışlar olarak sıralanabilmektedir. Turizm alanındaki literatür, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel yararların halkın değişikliğe olan katılımını belirleyen önemli unsurlar olduğunu belirtmektedir (Akova, 2006).

Mc Cool ve Moisey ise 1996 yılında yaptıkları araştırma, yerel halkın turizmin gelişimiyle ilgili olarak genel yaşam kalitesine (emlak fiyatları, dinlenme alanları, trafik vb.) odaklandıklarını ve turizm endüstrisinde çalışanların gelirle ilgili tutum ve davranışlarını incelediğini ortaya koymuştur (Erkılıç, 2019). Yoon ve diğer arkadaşları 2001 yılında, dört etki faktörü (sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel) ile iki endojen yapıyı ele alan dört dışsal yapıyı, yapısal eşitlik modelleme prosedürleri ile analiz etmişlerdir (Gündüz, 2018). Çalışmanın sonucunda dört turizm etkisinin toplam turizm etkisini belirlemede anlamlı etkilerinin olduğunu belirlemiş ve toplam etkiyle de turizm desteği arasında anlamlı bir ilişki olduğuna dair kurdukları araştırma hipotezlerinin doğruluğu kanıtlanmıştır (Gündüz, 2018). Yerel halkın turizme yönelik tutumlarının belirlenmesinde üzerinde durulan bir diğer kavram ise akla dayalı davranış kuramıdır. Bu yaklaşıma göre bireylerin davranışları niyetlerinden, niyet bireylerin tutumlarından, tutum da bireylerin inançlarından etkilenmektedir. Bu nedenle, yerel halkın turizmin gelişimine ilişkin tutumlarının, turizmin sürdürülebilir gelişimine dair niyet ve davranışlarını kavramada önemli bir araç olarak görülebileceği değerlendirilebilir (Ayazlar, 2017).

Literatürde turizm ile yerel halk arasındaki ilişkiyi değerlendirmeye yönelik hem yerli hem de uluslararası birçok araştırma bulunmaktadır. Sekhar (2003), tarafından yerel halkın yaban hayatı turizmine yönelik tutumlarını ve turizmden elde edilen faydaların Hindistan'daki Sariska Kaplan Koruma Alanı'na (STR) verilen yerel destek üzerindeki etkisini incelemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Sonuçlar katılımcıların üçte ikisinin turizme ve koruma desteğine olumlu baktığını göstermiştir. Katılımcılar, iyi korunan bir alandan daha fazla turizm faydasının elde edileceğinin farkındadır. Yerel halkın yaban hayatı turizminden ve diğer kaynaklardan elde ettiği faydalar ile korunan alanların varlığına verilen destek arasında bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu da turizmden elde edilen faydanın insanların korumaya yönelik tutumlarını etkilediğini göstermektedir. Temel sorunlardan bazıları ise; turizm getirilerinin eşitsiz dağılımı ile yerel halkın turizme katılamaması ve kalkınma konusunda turizmden yararlanmamasıdır.

Akova (2006); 2001 ve 2003 tarihlerinde Bursa ilinin Cumalıkızık köyünde yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin algı ve tutumlarını belirlemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Yapılan analizler sonucunda yerel halkın turizme yönelik tutumları

her iki dönemde de çoğunlukla olumludur. 2001 yılından 2003 yılına gelindiğinde olumlu tutum seviyesinin yükseldiği görülmüştür. Her iki dönemde algılamalarda farklılıklar saptanmıştır. 2003 yılı, 2001 yılı ile karşılaştırıldığında olumsuz algılamaların giderek azaldığı görülmüştür.

Türker ve Türker (2014), yerel halkın turizmin etkilerini nasıl ve ne düzeyde algıladığını anlamak, turizmin toplam etkisine katkıda bulunan faktörlerin hangilerinin daha belirgin olduğunu saptamak ve turizme destek üzerinde bu faktörlerin etkisini belirlemek için Muğla'nın Dalyan ilçesinde anket temelli bir araştırma yapmışlardır. Yapılan analizler sonucunda turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu faktörler turizm desteğini etkileyen en önemli unsurlar olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte turizmden ekonomik kazanç sağlayan turizm esnafı ve turizm çalışanlarının, bölgede yaşayan diğer meslek gruplarına göre turizmin etkilerini daha olumlu algıladıkları ve turizmi desteklemeye daha çok eğilimli oldukları tespit edilmiştir.

Karakaş ve Şengün (2017), Diyarbakır'da yaşayan yerel halkın turizme yönelik algısı ve buna bağlı olarak turizme olan desteğini belirlemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda Diyarbakır halkının büyük çoğunluğunun turizme bakış açısının olumlu yönde olduğu turizmin ülkeye ve bölgeye faydalı olacağını savundukları gözlemlenmiştir. Bu faydalar ise turizmin ek gelir sağladığı, iş imkânları sunduğu, hayat şartlarını iyileştirdiği şeklinde sıralanmaktadır. Katılımcılar turizmin ekonomik anlamda Diyarbakır'ın gelişmesine katkı sağlayacağını, hayat standartlarını yükselteceğini, mevcut sorunların çözümünün turizmin geliştirilmesiyle kolaylaşacağını düşünmektedirler. Turizmin çevresel etkisini değerlendirdiklerinde ise çevre kirliliğinin önlenerek bu doğrultuda iyileştirmelerin yapılabileceği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Gündüz (2018), yerel halkın turizm algısını belirlemeye yönelik alternatif bir ölçek geliştirmek amacıyla, Adana ilinin Karataş ilçesinde bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre Karataş ilçesindeki yerel halkın belirlenen bütün faktörlerce değerlendirilmesi neticesinde ilçelerde turizmin gelişmesinin büyük ölçüde kendileri ve bölge için olumlu sonuçlar doğuracağı algısının hâkim olduğu tespit edilmiştir.

Yıldız (2022), yerel halk ve ziyaretçiler arasındaki etkileşimi incelemek amacıyla nitel araştırmaya başvurarak Foça'da farklı süreler boyunca yaşayan turizm ve diğer üretim alanlarında çalışan işveren ve emekliler ile mülakat yöntemiyle bir çalışma düzenlemiştir. Çalışmanın sonucunda, yerel halkın yoğun dönemlerde evlerinden pek çıkmadıkları özellikle günü birlikçilerden rahatsız oldukları görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı destinasyona karşı aşırı talep sonucu yaşam maliyetinin arttığı ve yerel halkı bölge dışına itmeye başladığı gözlemlenmiştir. Aşırı turizmin önlenmesi ve iyi ilişkilerin kurulabilmesi için trafik düzenlemesi, ziyaretçilerin konaklama tesislerine ve yeni çekim alanlarına dağıtılması, yerel halka mesleki eğitim verilmesi gibi yapıcı önerilerin yanı sıra yerel halkın da dahil olduğu ve kapsandığı, fırsat ve faydalara eşit erişim hakkı sunan bir planlamanın uzun vadeli çözüm getirebileceği belirlenmiştir.

Tan ve Yıldırım (2019): Turizm endüstrisinde başarı sağlamak, turistlerin beklenti ve taleplerinin iyi analiz edilmesiyle mümkün olabilmektedir (Tan ve Yıldırım 2019'dan aktaran Çılgınoğlu ve Çelebican, 2023). Turistlerden gelen taleplere doğru arzı sağlayabilmek için turizm endüstrisi içerisinde yer alanlarla birlikte yerel halkın da bu turizm türlerini tanımasının gerektiği söylenebilmektedir (Çılgınoğlu ve Çelebican, 2023). Yerel halk sadece ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel bağlamda değil, aynı zamanda yerel kimliği ile de turizmde öncü bir rol oynamaktadır (Gül, Erdem ve Gül, 2013). Yerel halkın öncü rolünün sürdürülebilir olması gerekmektedir. Turizm endüstrisinin sürdürülebilirliğinin ve gelişiminin sağlanması yerel halkın turistlerin gelişine karşı olumlu yönde gerçekleşen bir bakış açısı sunmalarına da yardımcı olacak niteliktedir. Bu yüzden bölgede turizmin beklenen düzeye gelebilmesi için yerel halkın da turizme dahil edilmesi gerekmektedir (Mesci ve Dönmez, 2016). Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan bireylerin turizm konusundaki görüşleri ve bakış açıları değişkenlik gösterdiği için yerel halkın turizm konusundaki yaklaşımları üzerine yapılan çalışmaların, turizm faaliyetlerinin bulunduğu ya da planlandığı her alan için ayrı ayrı yapılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Mansuroğlu, 2006).

Türkiye coğrafi özelliklerinden dolayı tarih boyunca pek çok topluma ve uygarlığa yurt olma özelliği taşımıştır. Kökleri derinlere doğru uzanan bu tarihi değerler ülkenin farklı yörelerinde değişik turistik değerlerin ön plana çıkmasını sağlamıştır (Orhan, 2010). Buna ek olarak çeşitli iklim özelliklerine sahip olması, dört farklı mevsim türünün aynı anda yaşanması ve pek çok doğal güzellikleri barındırması Türkiye'nin çeşitli turizm

türleri konusunda cazibe merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Turizmle ilişkili gelişmeler ele alındığında turizm bölgelerinin pazarlanmasında oraya ait gelenek, görenek, kültür, dil ve bölgeye ait gastronomi gibi etkenlerin de dikkat çekici bir role sahip olduğu göz ardı edilemeyecek önemdedir (Gökdeniz ve diğ., 2015) Türkay ve Şengül (2013); Türkiye'nin çok zengin kültürel bir mirası olduğunu üzerinde yaşanan coğrafyanın her köşesinde farklı kültürlere ve farklı topluluklardan kalan eserlere rastlanılmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Batman ve Çömlek (2013) ise Türkiye'nin pek çok turizm türünün bir arada bulunduğu ülkeler arasında olduğunu, Sakarya'nın ise elverişli iklim, doğa koşulları, çeşitli flora ve faunasıyla turizm türleri için gösterilebilecek önemli bir destinasyon olduğunu belirtmektedir. Sakarya ili, Marmara Bölgesi'nin Kuzeydoğusunda yer almaktadır ve merkezi Adapazarı'dır (Zengin ve Eryılmaz, 2013).

Şehir adını su ihtiyacına cevap veren Sakarya Nehri'nden almaktadır. İç Batı Anadolu yaylalarından doğan Sakarya Nehri, Pamukova'nın güneyinden il sınırlarına girer ve çeşitli ırmaklarla beslenerek Karasu yakınlarından Karadeniz'e dökülür (Türkay ve Aktaş, 2013).

Karadeniz'in kesintisiz en uzun kumsalları Sakarya ili sınırlarında yer almaktadır. Bu kumsalların en büyük bölümü, Karasu sahilleridir. Karasu ilçesinin kıyı şeridi tamamen kumsaldır. Bu kumsallardaki kumun bazı hastalıklara iyi geldiği bilinmektedir (Batman ve Bahadır, 2013). Acarlar Longozu, Maden Deresi, Sakarya Nehri (Yeni Mahalle), Küçük Boğaz Gölü, Karasu ilçesinin başlıca cazibe alanları içerisinde yer almaktadır. Karasu ilçesi, yerel halk tarafından yazlıkçı olarak tabir edilen, kendilerince temin ettikleri konaklama yerlerine deniz-kum-güneş için gelen ve genel olarak yaz aylarını bu bölgede geçiren kişilere çoğunlukla yaz sezonu boyunca ev sahipliği yapmaktadır.

Sapanca ilçesi ise büyük şehirlere olan yakınlığı, kolay ulaşımı, yeşillerle bezenmiş doğası ve mavinin pek çok tonunu alan Sapanca Gölü ile turizm açısından önemli bir destinasyondur (Zengin ve Taşar, 2013). Son yıllarda artan ve gelişen tesislerin sunduğu hizmetler, çeşitli aktiviteler ve pek çok spor imkanı Sapanca ilçesini yerli ve yabancı turistler için Sakarya'nın gözde bir beldesi haline gelmesine sebep olmuştur.

Yapılması hedeflenen ve beklenen çalışmalara destek olması mahiyetiyle ele alınan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden mülakatla görüşme tekniğine başvurulur.

daha doğru analizlere ve hedeflere ulaşılmak istenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde; yzeyssel şekilde araştırmanın tanımlanmasına ve anlaşılmasına yardımcı olacak anlatımlara ve araştırmalara değinilerek giriş yapılmıştır. İkinici bölümde ise; daha detaylı anlatımlara yer verilerek kavramsal çerçeve içerinde; turizmin tanımı, gelişimi ve önemine yer verilmiştir. Daha sonrasında turimin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine dikkat çekilerek yerel halkın turizme ilişkin görüşlerini etkileyen faktörler tanımlanmıştır. Son olarak turizme yönelik gelişim yaklaşımları sunularak bu bölüm tamamlanmıştır. nc bölümde ise araştırmanın problemi, amacı ve önemi, araştırmanın varsayımları, sınırlılıkları, evren ve örnekleme ele alınarak veri toplama aracına değinilmiştir. Son olarak verilerin analizi belirtilerek bu bölüm tamamlanmıştır. Dördüncü bölümde ise; araştırmanın bulguları detaylara değinilerek çalışmada sunulmuştur. Tüm bu analizler çerçevesinde sonuç, öneri ve değerlendirilmeler yapılarak, çalışma sonlandırılmıştır.

BÖLÜM 2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde turizmin tanımı, gelişimi ve önemi değerlendirilerek turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri ile çevresel etkilerinden bahsedilmiştir. Yerel halkın turizme ilişkin görüşleri ele alınmış sonrasında ise turizme dair gelişimsel yaklaşımlar detaylandırılarak bölüm tamamlanmıştır.

2.1. Turizmin Tanımı, Gelişimi ve Önemi

2.1.1. Turizmin tanımı

“Turizm”, Latince’de “dönme hareketi” anlamına gelen “tornus” kelimesinden türemiştir. İngilizce “tour” ve “touring” de bu kelimedenden türemiştir. “Tour”; dairesel bir hareketi, bazı bölgelere yapılan ziyaretleri, iş veya eğlence amacıyla yapılan yer değiştirme eylemini ifade etmektedir (Mısırlı, 2002). Kelime anlamı olarak turizm; sırf gezmek için yapılan yolculuk, seyahat, gezi; ülkeye turist çekme faaliyeti, turist çekme, ağırlama vb. konuları araştıran disiplin şeklinde tanımlanmaktadır (Doğan, 1996). Türk Dil Kurumu’na göre ise turizm; Fransızca, tourisme, kelimesinden türemiştir. Görmek, eğlenmek, dinlenmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan gezi, bir destinasyona turist çekmek amacıyla alınan çeşitli önlemlerin ve yapılan çalışmaların bütünü anlamına gelmektedir (TDK, 2024).

Farklı ülkelerde ve farklı kişiler tarafından kabul edilen turizmin çeşitli tanımları bulunmaktadır. Dünya Turizm Örgütü (WTO) turizm tanımını şu şekilde yapmaktadır: Turizm; gelir getirici etkinlikler dışındaki, boş zamanların çoğunluğunu kapsayan bir seyahat ve bu seyahate bağlı olarak sunulan; ulaşım, konaklama, yeme-içme gibi hizmetlerin tümüdür (Atasoy ve diğ, 2008).

Turizmin tanımı Altunel (2009) tarafından; turisti gönderen ve turisti kabul eden ülkeyi veya bölgeyi, turisti, turisti kabul eden yerel halkı ve turizm işletmelerinde çalışanları etkileyen bir olay olarak ifade edilmektedir (Altunel 2009'dan aktaran GÜDÜ Demirbulat, 2012).

Usta (2009) yazımında sosyal bakımdan turizmin en basit tanımını; insanların ve ulusların birbirleriyle olan etkileşimi şeklinde yapmıştır (Usta 2009'dan aktaran Çolak ve Çömlekçi, 2012). Batman ve Akyüz (2013) ise kısa ve öz bir şekilde turizmi; bacasız sanayi olarak tabir etmektedir.

2.1.2. Turizmin gelişimi

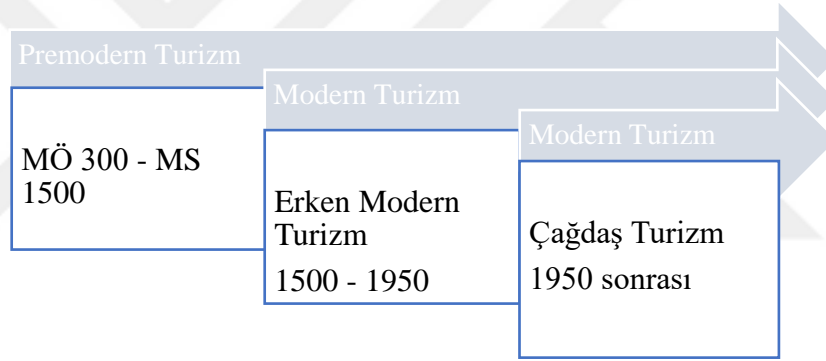
Ortaçağda, Roma İmparatorluğunun dağılmasının ardından uzun süre derebeyliklerin ve din tabanlı devlet yönetimlerinin egemenliğinin bulunduğu bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemin seyahat hareketlerine, dinsel amaçlı gezi motifleri damgasını vurmuştur. Haçlı seferleri büyük kitlesel hareketler açısından geniş organizasyonlu yolculukların ilk örneği olmuştur (Ahipaşaoğlu ve Arıkan, 2003).

20. yüzyılın başından son zamanlara kadar daha az ülkenin varlığı mevcuttu ve birçoğu sömürge gücü tarafından idare ediliyordu. Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk baş göstermekteydi ve turizm, elit kesimin göze çarpan tüketiminin örneğiydi. Kaşifler ve dünyevi gezginler için tesisler bulunmaktaydı (Richter, 2001). Avcıkurt ve diğ. (2007) şunları eklemektedir: Endüstri devrimi öncesi 60 ile 70 saat arasında olan çalışma saatlerinin, endüstri devrimi ile 40 saate kadar inmesi, bunun yanı sıra çalışanların yıllık ücretli izinlerinin olması, ulusal günler ve bayram tatillerinin olması bireylerin boş zamanlarını arttırmıştır. Boş zamanlardaki bu artış, bireyleri yaşadıkları yerin dışındaki bölgelere yönelik seyahate itmiştir (Avcıkurt ve diğ. 2007'den aktaran Yılmaz ve Kızılırmak, 2012). Bununla birlikte seyahatlere yönelim, 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki aşamada hızla gelişme göstererek önemli bir faaliyet alanı haline geldi (Gündoğdu ve Demirkol, 2012).

İlk çağlarda yaşamsal kaynaklara ulaşabilmek adına yapılan yer değiştirme eyleminin zaman içerisinde gelişmesi ve teknolojik ilerlemelerle ivme kazanması sonucu ortaya turizm kavramı çıkmıştır. (Batman ve Çankırı, 2013). Turizm faaliyetlerindeki gelişmelerle doğru orantılı olarak, tatil yapmanın lüks bir kavram olmaktan çıkıp ihtiyaç

olarak görülmesi ile birlikte turizm hareketlerinde hızlı bir artış yaşanmaya başlamıştır (Akova ve Çalık, 2013). Emekli (2006); dünya üzerindeki çeşitli coğrafyalar ve farklı kültürler, bireylerin ilgi ve dikkatini çekmiş. Bu ilgi de turizm olgusunun ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Bu durumda ortaya çıkan turizm hem kültürü ve mekanı etkilemiş hem de mekan ve kültürden etkilenmiştir. Bu etkileşim döngüsü tüm dünyayı etkileyen bir faaliyet alanı haline gelmiştir (Emekli 2006'dan aktaran Çılgınoğlu ve Çelebican, 2023).

Dünyada yaşanan turizmin tarihi gelişim aşamaları kısaca Şekil 2.1. 'de ele alınmaktadır. Araştırmacılar, modern ve modern öncesi olarak turizmi iki dala ayırmaktadır. MÖ 300 - MS 1500 tarihleri modern öncesi turizm hareketlerinin yaşandığı dönemdir. 1500-1950 tarihleri arası Erken Modern Turizm dönemini ifade ederken, 1950 yılı ve sonrası ise çağdaş turizm dönemini kapsamaktadır (Şengel, 2019).

Şekil 2.1: Turizmin tarihsel gelişim süreci (Şengel, 2019)

2.1.3. Turizmin önemi

Turizmin yıllar boyunca ekonomik boyutu öncelikli olarak ele alınmıştır. Bunun için bölgelerin ve ülkelerin kalkınmasında önde gelen araçlardan biri olarak değerlendirilmiştir. Turizm özellikle gelişimi az olan bölgelerde teşvik edilerek yönetimlerin önemli desteğini almıştır (Serçek ve Hassan, 2016).

Bahar ve Bozkurt, 2010'daki yazımlarında, turizm endüstrisinde küresel boyutta her on kişiden birinin çalışmakta olduğunu ve dünyanın en büyük endüstrilerinden biri haline geldiğini belirtmektedir (Bahar ve Bozkurt 2010'dan aktaran Erdoğan ve Zengin, 2012). Bölgesel bütünlük eylemleriyle güç kazanan küreselleşme faaliyetleri, turizm kavramı

açısından başka yaklaşımları ve değişiklikleri de yanında getirmiştir. Turizm alanında küreselleşme kavramı; sınırların kalkması, yatırımların çoğalması, kültürel etkileşimlerin artması gibi sonuçları gün yüzüne çıkarmaktadır (Çeken ve Ateşoğlu, 2008). Coşkun ve Saydam (2012) ise dünya genelinde artan bir ivmeyle gelişme gösteren turizm endüstrisinin sağladığı pozitif çıkarlardan fazlaca pay isteyen ülkelerin rekabet hızının her geçen gün biraz daha arttığını söylemektedir. Hızlıca değişim gösteren ve gelişen teknoloji, birçok alanı etkilediği gibi turizm endüstrisini de yakından ilgilendirmektedir (Pınar, 2005). Zengin ve Eryılmaz'a (2013) göre; soyut ürün olarak tanımlanabilecek hizmetlerin üretildiği, üretilen hizmetlerin tüketiciler tarafından önceden görme ve deneme imkanı olmayan turizm endüstrisinde teknolojinin önemi azımsanamayacak ölçüdedir. Buna ilaveten Uzku 2007'deki yazımında belirtmektedir ki teknolojik imkanların genişlemesiyle dünyamız yek pare bir pazar haline gelmiştir. Bu durum turizm kavramını önceki yıllara oranla çok daha önemli bir noktaya getirmiş bulunmaktadır (Uzku 2007'den aktaran Yenişehirlioğlu ve Türkay 2012).

Ercan'ın (2012) değindiği gibi 21. yüzyıldaki turizm müşterisi yeni alışkanlıklar edinmekte eskisi gibi yıllık iznini bir defalık kullanmamaktadır. Onun yerine 20 ile 30 gün arasında değişkenlik gösteren izin günlerini birkaç defaya bölerek farklı turizm alanlarına yönelmektedir. Bu olgu turizmin bundan sonra fazla yoğunluk kazanacağına işaret etmektedir. Turizmin gelişmesinde göz ardı edilemeyecek önemli bir unsur da kişilerdeki güdülenmedir.

Güdülenme çeşitlerini Özgüç 2003 yılındaki çalışmasında Tablo 2.1.'deki gibi detaylıca şu şekilde ele almıştır:

Tablo 2.1: İnsanları seyahate çıkmaya yönlendiren başlıca güdüler (Doğanay ve Zaman).

Fiziksel Güdüler	Kültürel Güdüler	Kişisel Güdüler	Prestij ve Statü Güdüleri
Bedeni ve zihni dinlendirme	Farklı ülkelere, insanlara ve kültürlere yönelik merak duygusu	Farklı insanlarla tanışma ve yeni arkadaşlar edinme isteği	Ego tatmini için seyahat etme eğilimi
Spor yapma isteği	Tarihi mekanlara, olaylara ve simgelere karşı duyulan ilgi	Devamlı yaşanan ortamdan uzaklaşma arzusu	Alışveriş yapma isteği
Zevk, eğlence, heyecan arayışı	Ulusal veya uluslararası etkinliklere katılma arzusu	Yolculuk yapma isteği	Hobilerini yapabilmek için seyahat etme

Emiroğlu (2013); dŸnya çapında ekonomik, siyasal, teknolojik, çevresel, sosyal ve kŸltŸrel alanlarda meydana gelen değişikliklerin ve gelişmelerin Ÿlkelerin uyguladıkları kalkınma politikalarını yeniden gŸzden geçirme gerekliliğini gŸn yŸzŸne çıkarttığını sŸylemektedir. Buna ilaveten Altanlar ve Akıncı Kesim (2011) řŸyle sŸylemektedir: İlgili birimler sanayisizleşme aşamaları içerisinde destinasyonların kŸresel haritada yerlerini belirginleştirerek adlarını markalaştırmakta ve diğer destinasyonlar Ÿzerinde, rekabete dayalı ŸstŸnlŸk adına politikalar, projeler, planlar ve stratejiler geliştirmektedirler. Bu alışmalar kapsamında turizm, bahsi geçen gelişmelerin ve imaj çalışmalarının sağlanmasında Ÿnemli bir rol Ÿstlenmektedir.

TŸrkay ve oban (2013) destinasyonu; turistler için cazip olan, farklı doğal çekicilikleri ve Ÿzellikleri bulunan yerler olarak tanımlamaktadır. Ÿzdemir (2008) ise turizm destinasyonunu; bŸnyesinde barındırdığı çeşitli kaynaklarla turistleri kendisine çeken ve turist ziyaretlerine ev sahibi olan pek çok kurum ve kuruluş tarafından doğrudan veya dolaylı olarak destek sağlanan turizm hizmetlerinin bŸtŸnŸ olarak tanımlamaktadır. KŸresel ekonomik krizin bir sonucu olarak birçok turist tatil yapmak için yerel veya bŸlgesel destinasyonlara yŸnelmektedirler. Bu yŸnelim belirli bŸlgeleri odak noktası haline getirmektedir (Kovjanic, 2014). ŸrŸn yaşam dŸngŸsŸne gŸre, birçok yer ortaya çıkmakta, gelişmekte ve sonra gerilemektedir. Yeni destinasyonların pazara girmesi yeni yŸnetimsel ve teknolojik uygulamaların gelişmesiyle birlikte gŸnden gŸne artan rekabet ortamı gŸn yŸzŸne çıkmaktadır (Kim ve diğ, 2015).

Batman ve Ulusan (2013) Doğal kaynakların kŸltŸrel ve tarihi mirasın bir destinasyonda turizmin gelişimi için Ÿn koşul olduğunu bir tek bu kaynakların yeterli gelmeyip işlenerek turistik çekim unsurları haline getirilmesi ve bu çekiciliklerinin ortaya çıkarılarak turiste sunulması gerektiğini belirtmektedir. Bir destinasyonu çekici hale getirip, talep unsurunu oraya yŸnlendirecek Ÿzellikler Tekeli 2001'in çalışmasında Tablo 2.2.'deki gibi mevcut bulunmaktadır.

Tablo 2.2: Destinasyon özellikleri (Türkey, 2014).

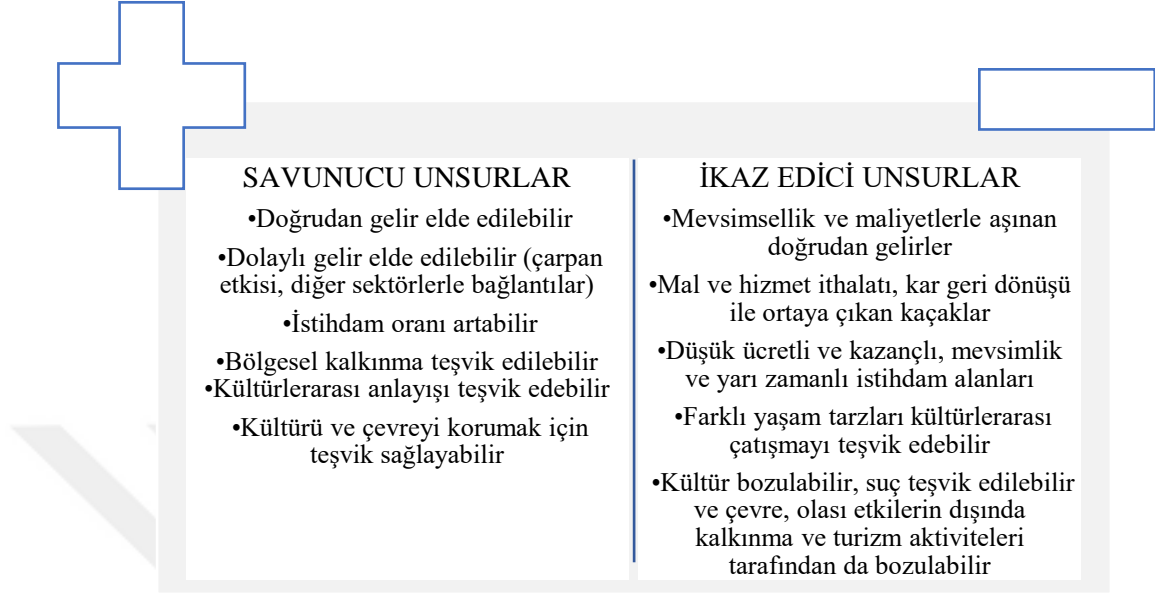
Çekim Gücü	İmkanlar ve Hizmetler	Altyapı	Konukseverlik	Maliyet
Manzara / Doğal kaynaklar	Konaklama	Su sistemleri	Arkadaşça davranış	Para değeri
İklim	Havaalanı	Haberleşme	Yardımseverlik	Konaklama ücretleri
Kültür	Otobüs ve tren istasyonları	Sağlık	Şikayetlerle ilgili sorumlu davranış	Yiyecek ve içecek ücretleri
Yemek	Spor imkanları	Güç kaynakları		Ulaşım ücretleri
Tarih	Eğlence	Kanalizasyon		Alışveriş ücretleri
Etnik yapı	Alışveriş merkezleri	Caddeler, otoyollar		
Kolay ulaşılabilme	Yiyecek ve içecek imkanları	Güvenlik		

Turizm bölgesel kalkınma içinde önemli bir rol üstlenmektedir. Başarıyı yakalayabilmiş bir turizm destinasyonun; turist gelirlerini, sürdürülebilirliği, istihdamını ve hükümet gelirlerini artırmaktadır. Yeni bir destinasyona turist çekmek turizm endüstrisinin o bölgede hayatta kalması ve rekabette başarılı olması için önemli stratejiler arasındadır (Sriprasert ve diğ, 2014).

2.2. Turizmin Etkileri

Turizmin yer aldığı ve büyüme gösterdiği bölgenin mekanı üzerinde etkisi olduğu gibi, ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel yapısı üzerinde de olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır (Özgüç, 2003). Unur, 2004'deki yazımında turizm endüstrisinin sektörler kesiti özelliği taşıdığını yani birçok sektörden pay alarak onları doğrudan ve dolaylı olarak etkilediğini ifade etmektedir (Unur 2004'den aktaran Kınalı ve Saruışık, 2012). Torun ve Bozkurt'a (2012) göre; hem turizm endüstrisinde farklı çıkarları bulunan pek çok tarafın mevcut olması hem de turizmin ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel boyutlarının bulunması birçok karmaşık etkiye neden olmaktadır. Young ve Brown'ın yazımında değindiği gibi planlanmadan ve kısa sürede gelişme gösteren turizm faaliyetlerinin, turistik yörelerde ekonomik açıdan bir şölen iken çevresel açıdan bir afet olduğu gözlemlenmektedir (Torun ve Bozkurt 2012'den aktaran Dal, 2008). Kahraman ve Türkay, 2006'da ise bunun sebebinin turizmin ekonomik getirisine duyulan ihtiyacın fazla olması ve turizmin ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynaması olarak açıklamaktadır (Kahraman ve Türkay 2006'dan aktaran Bertan, 2009). Taş (2019)

turizmin olumlu ve olumsuz unsurlarını Şekil 2.2'deki savunucu ve ikaz edici unsurlar olarak maddelendirmektedir.

Şekil 2.2: Turizmin savunucu ve ikaz edici unsurlarının karşılaştırılması (Taş, 2019)

Turizmden, ekonomik ,çevresel, sosyal ve kültürel faydanın sağlanması yerel halkın yaklaşımı ile doğru orantılı bir etkiye sahiptir. Yani bu da demek olmaktadır ki bölgede turizmin beklenen düzeye gelebilmesi için yerel halkın da turizme dahil edilerek olası olumlu ve olumsuz etkileri turizm bölgesinin lehine çevirerek daha uzun süreli fayda sağlanmasının amaçlanması gerekmektedir (Mesci ve Dönmez, 2016).

2.2.1. Turizmin ekonomik etkileri

Turizm, dünyanın önde gelen ekonomik faaliyetlerinden birisi olarak kabul görmektedir (Hall ve Page, 2014). Turizmde üretilen mal ve hizmetler belirli bir ücret karşılığında müşteriye sunulduğu için (Akoğlan Kozak, 2011); ekonomiye etkisi azımsanamayacak kadar belirgindir.

Türkiye'de turizm endüstrisinin politika çalışmaları 1980'de başlamıştır. 1980'de çıkartılan Turizmi Teşvik Kararı, 1982'de yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası ve 1985'te turizmin Kalkınmada Özel Önem Taşıyan Sektörler kapsamına girmesiyle turizm endüstrisi, Türkiye ekonomisinde önemli bir konuma gelmiştir (Zengin, 2010).

Turizm kendisiyle birlikte başka sektörlerin de ilerlemesine katkı sağlayan lokomotif bir konumdadır. Ülkenin döviz girdisinin artmasına, işsizlik oranlarının azalmasına, alt ve üst yapılarda ki eksikliklerin giderilmesine fayda sağlayan ve daha pek çok alanda azımsanamaz katkıları olan önemli bir endüstri konumundadır (Tutar ve diğ, 2013).

Turizm, bulunduğu destinasyonda yer alan bütün sektörlerle ve kamu kuruluşlarıyla bir bağlantı içerisinde. İşletmeler ve kamusal kurumlar bu bağlantının daha çok ulusal bağlamda ve bölgesel noktadaki ekonomik etkileri üzerinde durmaktadırlar. Destinasyondaki yer halka ve çevreye olan etki önemsense de asıl büyük desteği ekonomik fayda almaktadır. Bölgedeki özel işletmelerde pastanın kar ve maliyet kısmıyla ilgilenmektedirler, dolayısıyla bu işletmeler için de başat güdüleyici ekonomik etkilerdir (Çalışkan ve Tütüncü, 2008).

Mc Donnel, Allen, O'Toole, 1998 yılında ve Kızılırmak, 2006 yılındaki çalışmalarında turizmin ekonomik etkilerinin, olumlu yanlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Gelir düzeyindeki artış,
- Vergi gelirlerindeki artma,
- İstihdam imkanlarının artması,

şeklinde sıralarken olumsuz yanlarını da;

- Çıkar gruplarının suistimali,
- Fiyatlardaki enflasyon,
- Maliyetlerdeki fırsatçılık, olarak maddelemektedir (Mc Donnel ve diğ. 1998; Kızılırmak, 2006'dan aktaran Sert, 2013).

2.2.2. Turizmin sosyal ve kültürel etkileri

Her milletin, her bölgenin ve her ülkenin kendine özgü ve geçmişi ile bugününü yansıtan sosyal ve kültürel yapısı bulunmaktadır. Bazı turistik unsurlar da bu sosyal ve kültürel değerlerin yapı taşıdır ve turizmle iyi veya kötü, olumlu veya olumsuz olarak bir etkileşim halindedir. Bu sosyal ve kültürel etkileri ele aldığımızda Ahıpaşaoğlu ve Çeltek, 2006'da turizmin; değer sistemlerine, kişilerin davranışlarına, aile ilişkilerine, ortak yaşam tarzlarına, güvenlik seviyelerine, ahlâk kurallarına, geleneksel törenlere,

toplum örgütlenmelerine ve bunlardaki değişimlere etkide bulunduğunu söylemektedir (Ahipaşaoğlı ve Çelttek 2006'dan aktaran Ünal, 2014).

Turizmin olumlu sosyal ve kültürel etkilerini incelemek gerekirse;

- Turizm, istihdam ve girişimcilik faaliyetleriyle yaşam standartlarını iyileştirir.
- Gelişime eşlik eden iyi hizmetlerden faydalanır.
- Ev sahibi halkın kendi kültürünü, yabancı misafirlere tanıtmaya fırsatı olur. Bu bir toplum için kıvanç kaynağıdır.

Turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin olumsuzluklarına ise, Mckercher ve Cros şöyle belirtmektedir:

- Turistlerin destinasyon kaynaklarını aşırı kullanımı,
- Turizme bağımlılık,
- Turist davranışları,
- Düzenlenmemiş turizm altyapısı,
- Kültürel değerler üzerindeki kontrolün kaybedilmesi,
- Kültürel değerlerdeki fiziksel bozulmalar (Ekin 2011'den aktaran Meydan Uygur ve Baykan, 2007).

Unutulmamalıdır ki Özdemir G. (2008); başarılı ve geliştirme gösteren bir destinasyon, bünyesinde ikamet eden yerel halkın kendi kültürlerini ve sosyal değerlerini kaybetmeden sürdürebilen ve bu güzellikleri gelen ziyaretçileri bölgeye çekebilecek bir motif olarak işleyerek sunabilen destinasyonlardır (Taş, 2019).

2.2.3. Turizmin çevresel etkileri

Doğanın ve çevrenin insanoğlu üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır. Dağlar, tepeler, kayalıklar, çayırlar, ormanlar, nehirler, göller, denizler ve Allah(c.c.)'ın insanoğluna lütfettiği tüm güzellikler, insanoğlunu kendisine çeken önemli unsurlardır (Taş, 2019). Altundaş ve Mesci (2012), çevreyi, insanların ve canlıların yaşamları boyunca ilişki içerisinde buldukları ve karşılıklı etkileşim halinde oldukları bir ortam olarak tanımlamaktadır. Şahbaz ve Karaçar'ın (2013) bahsettiği üzere; turizm ve çevre

genellikle bütünsel bir şekilde düşünölmektedir. Çevre turizm için en değerli hammaddelerden bir tanesidir. Turizm, çevreyi ve başka değerleri amacına uygun hale getirerek şekillendirir ve daha sonra bu şekilde kullanmaya baslar, kullanırken de bazı yararlar ve zararlar ortaya çıkar.

Turizmin çevresel etkilerini olumlu ve olumsuz şekilde ele aldığımızda olumlu etkilerini Özdemir ve Kervankıran (2011) şöyle sıralamaktadır:

- Doğal, arkeolojik ve tarihi alanların korunması,
- Çevrenin ön plana çıkarılarak, değer ve kalitesinin artırılması,
- Altyapı olanaklarının geliştirilmesidir.

Olumsuz etkilerini ise Andreck ve diğ. (2005); Yeoman ve diğ. (2007); Sharma ve Dyer (2009) şu şekilde yazmıştır:

- Trafik sorunları,
- Çevre kirliliği,
- Gürültü kirliliği,
- Kalabalık ve kargaşa,
- Çevredeki yapıların zarar görmesi,
- Toplumsal hizmetlerde yoğunluk yaşanması olarak belirtmektedir (Andreck ve diğ. 2005; Yeoman ve diğ. 2007; Sharma ve Dyer 2009dan aktaran Erden, 2014).

2.3. Yerel halkın turizme ilişkin görüşlerini etkilen faktörler

Paydaş, bir organizasyonun hedefine ulaşmasında etkilenen veya etkileyen birey ya da gruplardır. Turizm, iş yönetimi ve kamu idaresi kavramları üzerine temellenmiş bir yapıdır. Turizmde genellikle dört temel paydaş bulunmaktadır. Bunlar: Yerel halk, turist, girişimci ve yerel hükümet yetkilisidir (Okuyucu ve Somuncu, 2012). Yoon ve diğ.'de 2001: Turizmin büyük ölçüde yerel halkın iyi niyetine bağlı olarak ilerlediğini, onların desteğinin turizmin gelişimi için gerekli olduğunu ve yerel halkın turizme olan tutumu olumlu ise turizmin gelişmesine katkıda bulunacaklarını belirtmektedir (Yoon

ve diğ, 2001'den aktaran Cengiz ve Kırkbir, 2007). Turizm endüstrisine dair yerel halkın tutumunu olumlu veya olumsuz yönde etkileyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar yerel halkın desteğini çekebileceği gibi onları olumsuz tutum sergilemeye de itebilir. Duran ve Özkul (2012), bu sebeple yerel halkın turizme karşı tutumunun incelenmesi, turizm gelişim sürecine dair yerel halk desteğini alan ve katılımını sağlayan gelişim projeleri ve süreçleri için oldukça önem arz etmektedir. Bu doğrultuda bir bölgede turizm gelişimi, yerel halkın bilgi düzeyi ile farkındalığının arttırılması, yerel yönetimler, kamu, yerel halkın bütünleşmesi ve sektör işbirliği ile mümkündür (Duran ve Özkul 2012'den aktaran Ekici, 2013). Çünkü turizm gelişiminin başarısı bölge halkının sürekliliği olan desteğine bağlıdır. Bunun tersi bir durum, gelişimi engeller veya durdurur (Ekici, 2013). Bunlar genel bir çerçevede aşağıdaki gibi ele alınmaya çalışılmıştır.

2.3.1. Sosyal ve kültürel özellikler

Bir bölgede ikamet eden bireylerin sosyal ve kültürel yapılarında zaman içerisinde değişimler gözlemlenmektedir. Görsel ve yazılı medya, kentleşme, endüstrileşme gibi bir çok unsur bu değişime hizmet etmektedir. Elbette turizm de mevcut unsurlar arasında yer alabilmektedir (Altunel, 2009). Hareket etme ve yer değiştirmenin doğasında bulunduğu (Ay, 2014) turizm eylemi, farklı sosyal ve kültürel unsurlara sahip olan bireylerin birbirleriyle etkileşimde bulunmasına yol açan sosyal bir olgudur (Kozak ve diğ. 2012'den aktaran Ay, 2014). Bu doğrultuda turizmle ilişkili olarak, turistler ziyaret ettikleri bölgelerdeki yerel halk ile fizyolojik, sosyal, psikolojik ve diğer ihtiyaçlarını gidermek adına çeşitli şekillerde etkileşim kurmaktadır. Bu kurulan ilişkiler, turizmin toplum yapısı üzerindeki etkilerini de gösteren bir unsur olmaktadır. Turistik destinasyonlarda turizmin sosyal ve kültürel etkisi genellikle turizmin çeşidine ve gelişimine, yerel halkın sosyal ve kültürel değerler değişimine açıklık derecesine, turist ve yerel halk nüfusu oranlarına göre bağlılık göstermektedir (Emiroğlu, 2013).

Uçar (2010); Ahipaşaoğlu ve Çeltek (2006), turizmin turistik destinasyondaki sosyal ve kültürel etkilerini; aile ilişkileri, ortak hayat tarzları, bireysel tutum, geleneksel törenler, güvenlik düzeyi, toplum örgütlenmesi, değer sistemleri, ahlaki tutumlar ve sosyal etkiler şeklinde sıralamaktadır (Uçar 2010; Ahipaşaoğlu ve Çeltek 2006'dan aktaran Emiroğlu, 2013'den aktaran Ünal, 2014).

2.3.2. Mekansal durum

Bilindiği gibi turizm aktiviteleri belirli bir bölgede gerçekleşir. Bu bölge turizm faaliyetleriyle birlikte yöre halkı tarafından da kullanılmaktadır. Bu da demek olmaktadır ki turizm faaliyetleri yöre halkına ait hayati eylemlerin bir parçası konumundadır. Yöre hakkının hayatını ekonomik, kültürel, sosyal ve çevresel açılardan çok boyutlu ve değişken bir şekilde etkilemektedir (Alaeddinoğlu,2007).

Araştırmacılar turizimin yoğunlaştığı bölgelere daha yakın oturan yerel halkın, turizmin gelişimine dair olumsuz tutumlarının o kadar artacağını öne sürmüşlerdir (Güneş, 2014). Turizm eylemi sonucunda elde edilen girdiler ile çıktılar arasındaki fark yerel halk açısından olumsuz yönde seyir göstermektedir. Çünkü turizm bölgesinde yaşanan aktiviteler sonucunda elde edilen girdiler arasında genelde ekonomi ve buna bağlı unsurlar yer alırken; çevredeki kirlilik, doğal kaynakların tüketimi, betonlaşma, yeşil alanların tahrip edilmesi, trafik yoğunluğu, ses ve gürültü kirliliği gibi durumlar o bölgedeki çıktı unsurlarını yansıtmakta olup bölge halkı tarafından turizme karşı olumsuz tutum sergilemesine sebep olmaktadır. Bu durumda ise yapılması gereken öncelikli eylem, turistik mekanın en verimli ve sürdürülebilir şekilde kullanımına yönelik tedbirlerin belirlenerek bunların en etkin şekilde uygulanması yoluna gidilmesidir.

Pek çok çalışmada Korca (1996); Cegielski ve Mules (2002), turistik destinasyonda yaşayan yerel halkın olumsuz etki algısına daha çok sahip olduğu belirlenmiştir. Bunun tam aksine farklı araştırmalar Keogh (1990), turizm destinasyonuna yakınlığın daha olumlu etki algılarına sebep olduğu ortaya çıkarmıştır. Perdue ve diğ. (1990) yerel halkın, turizm destinasyonuna ne kadar yakın yaşıyorsa bu faaliyetlerden o kadar çok hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkileneceğini ifade etmiştir (Korca 1996; Cegielski ve Mules 2002; Keogh 1990; Perdue ve diğ. 1990'dan aktaran Ekin, 2011).

2.3.3. Ekonomik bağımlılık

Boğan ve Sarıışık, (2016) turistik destinasyonlardaki yerel halkın turizme ilişkin görüşleri, algıları ve tutumlarının belirlenmesinin birçok araştırmacı tarafından önem taşıdığını, konunun benzeri araştırmalarda turizmden kaynaklı ekonomik unsurun ön planda olduğunu ve bu ekonomik unsura dair yerel halkın olumlu yaklaşım

sergilediklerinin dikkat çekici olduğunu ifade etmektedir. Genel olarak ele aldığımızda bireyler turizm endüstrisine karşı ekonomik açıdan bağlıysa, geçimini oradan kazanıyorsa turizme karşı da olumlu bir yaklaşım sergilemektedir.

Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler için turizm birçok çekicilik unsurunu içeririnde barındıran bir yapılanmadır. Kültürel ve doğal çekiciliklerin yanı sıra insan unsurunun da hammadde olması ülkelerin kendilerini turizm endüstrisine bağlamalarına sebep olmuştur (Kozak ve diğ. 2018'den aktaran Çolak, 2020). Talep unsurunun turizm destinasyonuna yüksek sadakatte olmaması, turizme bağlı bulunan ülkeler ve destinasyonlar için her an krizlerle karşı karşıya kalabilmek demektir (Page 2016'dan aktaran Çolak, 2020). Avcıkurt (2017), bu gibi durumlarda ekonomik açıdan turizme karşı aşırı bağımlılığın yanlış bir eyleme dönüştüğünü ve ekonominin turizme olan bağımlılığından kurtulmak adına farklı istihdam kaynaklarının da çeşitlendirilerek bireylere arz edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Avcıkurt 2017'den aktaran Yiğit, 2020). Özgüç (1998) yılındaki çalışmasında; turizm endüstrisinin, gelir dengesindeki mekansal farklılıkların azaltılmasına yardımcı olarak bölgesel farklılıkları gidermede önemli bir rol üstlendiğini belirtmektedir (Özgüç 1998'den aktaran Alaeddinoğlu, 2007). Avcıkurt (2007); her alanda olduğu gibi, turizm endüstrisinin gelişmesinde de denge unsuru önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. İşsizliğin büyük ölçülere ulaştığı zamanlarda, işgücünde niteliğin düşük olduğu ve istihdam kaynaklarının yetersiz kaldığı zaman dilimlerinde turizm endüstrisinin teşvik edilmesi yerinde bir eylem olarak görülmektedir. İstihdam kaynaklarının çeşitlendiği, işsizliğin aza indiği durumlarda ise işgücünün niteliğini artıracak ve farklı sektörleri destekleyecek biçimde bir alt altyapının döşenmesi bu dengenin kurulmasına yardımcı olacaktır (Avcıkurt 2007'den aktaran Yiğit, 2020). Böylelikle yerel halkın, sezonluk iş yoğunluğunun akabinde sezon dışı durgunluğun istihdama verdiği zarardan en az etkilenmesi sağlanmış ve farklı alanlarda iş imkanları çeşitlendirilerek dengeli bir istihdam dağılımının önü açılmış olacaktır.

2.3.4. Yerel halkın ve toplumun sınıflandırması

Günümüzün küreselleşen dünyasında toplumsal bağlarda zayıflamalar yaşanırken yerelliğin önemi her geçen gün değer kazanmaktadır. Yerel halk yalnızca ekonomik açıdan değil bunun yanı sıra turizmde yerel kimliği ile de önemli bir rolü üstlenmektedir

(Gül ve diğ, 2013). Bir destinasyonun çekim unsurlarından birisi de orada ikamet eden yerel halk ve bünyesinde barındırdığı yerel kimliği ve yerel kültürüdür.

Harrill (2004), yerel halkın ve toplumun sınıflandırılması, mekansal durum, ekonomik bağımlılık, sosyal ve ekonomik faktörler gibi unsurların, yerel halkın turizme olan desteğini etkileyen etmenler arasında olduğunu ifade etmektedir (Harrill 2004'den aktaran Güneş, 2014). Yaşanan bazı olaylar çerçevesinde turizm destinasyonunda yaşamını sürdüren bir birey kendi özünden gelen duruşunu bozmadığında kendini ayrıştırmış veya toplum nazarında farklı bir sınıfa konulmuş hissedebilmekte bu durum kişiyi turizme ve turiste dair olumsuz bir bakış açısına itebilmektedir. Fakat unutulmamalıdır ki turizm faaliyetleri alanında yaşayan fakat özünü koruyarak değişime uğramayan yerel kimliğe sahip bir birey gelen ziyaretçilerin görebileceği nadir değerlerdendir.

2.3.5. Turizme ilişkin tutumların ölçülmesi

Bir destinasyonda turizmin ilerleme gösterebilmesi için önde gelen bileşenler yerel halkın turizme dair algısı ve beklentisidir. Yerel halk turizmin gelişmesinde önemli bir rolünün bulunduğunu biliyorsa ve bu gelişime karşı olumlu bir tutum sergiliyorsa turizm başarılı bir gelişim gösterebilmektedir (Günei 2014'ten aktaran Bulut, 2015).

Yerel halk ve turizm ile ilgili yazdıkları makalede; Özalın Türker ve Türker, (2014) Butler'ın 1980'deki çalışmasında bir bölgede turizm faaliyetlerinin gelişmesiyle özellikle olumlu yönde ilerleme gösteren ekonomik etkilerinden kaynaklı yerel halkın turizme karşı olumlu baktığını ancak ilerleyen süreçte sosyal, kültürel ve çevresel problemler hakkında endişelerin artmasıyla turizme desteğin gerilemeye başlayacağını ifade ettiğini belirtmişlerdir. Boğan ve Sarıışık (2016) yerel halkın turistlere karşı olan tutumunu etkileyen pek çok faktörü aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Turistik destinasyondaki ikamet süresi
- İkamet edilen bölgenin turizm destinasyonuna olan mesafesi
- Turizme olan ekonomik bağlılık
- Turistik destinasyonun yaşam eğrisindeki yeri
- Bireyin turistik destinasyonun yerlisi olup olmaması

- Demografik değişkenler (Boğan ve Saruşıık 2016'dan aktaran Aktürk, 2019).

Demirbulat (2012); turizm olayını şekillendiren en önemli unsur turistler ile yerel halk arasındaki iletişimidir. Çünkü turistler ile yerel halk aynı ortamı paylaşmaktadır. Bu doğrultuda, yerel halk ve turistler arasındaki ilişkinin olumlu yönde seyretmesine yönelik yapılan geliştirme çalışmaları yerel halkın turistlere karşı tepkilerini azaltabileceği gibi turistlerin mevcut bulunan yerel halka dair önyargıların silinmesine de yardımcı olacaktır (Demirbulat 2012'den aktaran Aktürk, 2019).

2.3.6. Turistlerle etkileşim

TDK'ya göre turist kelimesi Fransızca, *touriste*, kelimesinden türemektedir. Dinlenmeye, görmeye, tanımaya ve eğlenmeye yönelik amaçlar için geziye çıkmış olan kiş anlamına gelmektedir (TDK, 2024). Diğer bir kelime anlamı olarak ise turist; sırf gezmek için yolculuk yapan kimse, gezgin, seyyah, olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 1996). Köroğlu'na (2013) göre turist; ister kendi ülkesinde bir başka destinasyona gitmekte olan isterse de bir başka ülkeye giden, yaşamaya alıştığı ne yapacağını gayet iyi bildiği çevrenin dışına çıkan kişilere denmektedir.

Turist olarak sayılabilecek kişileri Kozak (2012) şöyle tasvir etmektedir:

- Zevk, ailevi nedenler, sağlık için seyahat edenler,
- Dini, idari, bilimsel ve sportif nedenlerle veya bu çeşit toplantılara katılmak niyetiyle seyahata çıkanlar,
- Ticari amaç doğrultusunda seyahate çıkanlar,
- Deniz gezileriyle seyahat edenler, gezi süresiler 24 saatten az sürse dahi turist olarak sayılırlar.

Turizm bölgelerinde, yerel halk ile turist etkileşimi çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir (Şengel, 2019). Pek çok araştırmacı bu ikili etkileşimin yoğunluğunu artı ve eksi yönleri ile incelemiştir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen verilerin çoğunluğu yerel halk ve turist arasındaki etkileşimin yoğunluk derecesi arttıkça olumlu tutumların ortaya çıktığını gözlemlemiştir. Söz konusu etkileşimin yoğunluk deresi ile sergilenen tutumun ters orantıyla ilerlediğini gözlemleyen araştırmalar da ortaya atılmıştır. Bu sonuçların dışında yerel halk ile

turistlerin etkileşiminden anlamlı bir sonuç çıkarımında bulunamayan çalışmalarda olmuştur (Güneş, 2014).

2.4. Turizme Yönelik Gelişim Yaklaşımları

Algı anlam olarak; idrak, anlayış kelimelerinin karşılığıdır (Doğan, 1996). TDK'ya göre ise algı; bir şeye dikkat kesilerek o şeyin bilincine varma, idrak etme anlamlarına gelmektedir. Usal ve Kuşluyan, 2002'deki çalışmalarında, algı kavramını şöyle tanımlamaktadır: Herhangi bir nesne, olay, olgu, sözcük, kavram gibi bir uyarıcının kişinin beş duyu organı ve sezgileri tarafından anlaması ve yorumlayarak açıklamasıdır (Usal ve Kuşluyan 2002'den aktaran Akova, 2006). TDK beklenti kelimesini gerçekleşmesini ise beklenen bir şey bir kişinin belirli şartlar, konular ve durumlar hakkındaki öngörüsü şeklinde açıklamaktadır.

Hampton, Summer ve Webber, 1982'deki yazımlarında, beklenti kelimesini herhangi bir eylemin hangi sonuca yol açacağına dair inanç şeklinde tanımlamaktadır (Hampton ve diğ. 1982'den aktaran Şebin ve diğ, 2010). Şebin ve diğ. (2010) beklentinin, bir kişinin morali ile doğrudan bağlantılı bir kavram olduğunu söylemektedir.

Görüş; görme, görme şekli, görme tarzı, nazar, bakış, düşünme, düşünce, telakki anlamlarını taşımaktadır (Doğan, 1996). TDK ise görüşü; bir olay veya düşünceye yönelik varılan yargı, fikir; kanaat olarak tanımlamaktadır. TDK tutum kelimesini ise tutulan yol, tavır, davranış şeklinde açıklamaktadır. Bir diğer kelime anlamıyla ise tutum; bir konu karşısında izlenen yol, yapılan tavır, hal ve hareket tarzı gösterilen muamele olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 1996). Usal ve Kuşluyan ise 2002 yılındaki çalışmalarında tutumu; bireye mal edilen ve kişinin psikolojik bir nesne ile ilgili tavırlarını, davranışlarını, duygu ve düşüncelerini düzene sokan eğilim şeklinde tanımlamaktadır (Usal ve Kuşluyan 2002'den aktaran Akova, 2006).

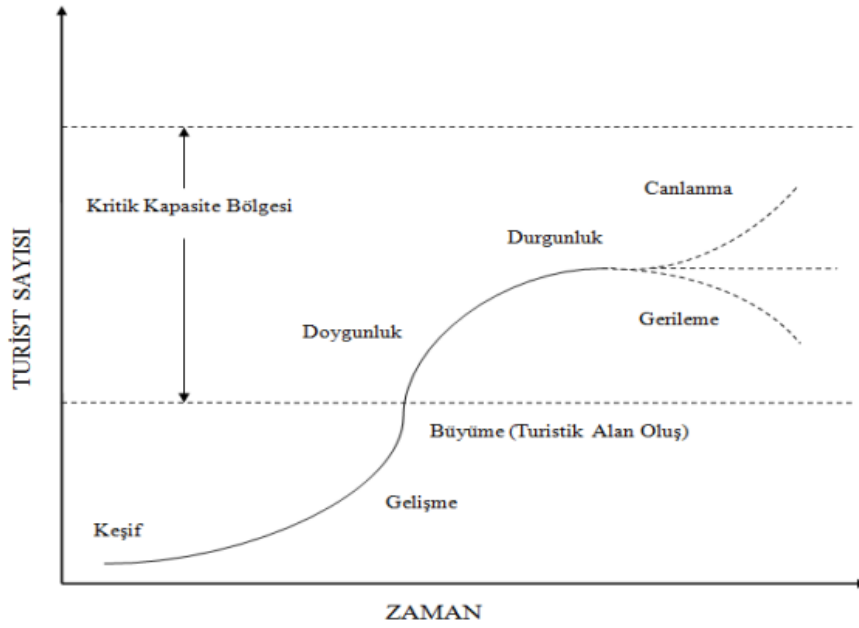
Kelime anlamına göre davranış; davranma şekli, hareket tarzı, tutum, vaziyet almadır (Doğan, 1996). TDK ise davranış; davranma işi, davranım, dışarıdan görülebilecek tepkiler bütünü, bir canlının herhangi bir uyarana karşı gösterdiği tepkilerin tümü olarak tanımlamaktadır (TDK, 2024).

Bu bölümde yerel halkın turizme ve turiste dair algı, beklenti, görüş, tutum, ve davranışlarının sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde geliştirilen model ve teoriler ile incelenmesi amaçlanmıştır.

2.4.1. Butler destinasyon yaşam seyri modeli

Butler, destinasyon yaşam seyri alanıyla 1950 yıllarında İngiltere’de bireysel olarak yaptığı turistik deneyimler sonrası ilgilenmeye başlamıştır. İlk tecrübesini 1966 yılında yaşamıştır. Gerçekleştirmiş olduğu seyahatler Avrupa ve İngiltere turizminde gerçekleşmiş olan köklü değişikliklere tanıklık etmesine yardımcı olmuştur. 1960’lar ve öncesinde sınırlı olan turizm literatüründe bulunan çalışmalar içerisinde Gilbert (1939), Ogilvie (1993) ve Barrat (1958) tatil yeri morfolojisi, turizm pazarı, tatil yerleri gelişimi ile ilgili analizler gerçekleştirmişlerdir. Literatürde mevcut olan hali hazırdaki bu çalışmalar Butler’ın çalışmalarına kaynak olarak, destinasyon yaşam seyri modelini geliştirmesinde faydalı bir etken olmuştur (Güneş, 2014).

Butler’ın 1980 yılındaki Destinasyon Yaşam Seyri Modeli, belirli bir turizm destinasyonunun zaman içerisindeki değişimini incelemek için yaygın olarak kullanılan bir modeldir. Bu modelde bir turizm alanının, keşfedilme, ilgi görme, gelişme, güçlenme, durgunluk ve canlandırma veya gerileme olmak üzere altı farklı aşamadan geçtiği öne sürülmektedir (Sahli, 2020; Durmuş, 2021). Şekil 2.3 Butler’ın (1980) Destinasyon Yaşam Seyri Modeli altı aşaması ile görsel olarak verilmektedir.

Şekil 2.3: Butler'ın yaşam seyri modeli (Butler 1980'den aktaran Güneş, 2014).

Keşfedilme: Bu adımda mevcut turistik destinasyona çok fazla turist gelmemektedir. Keşfedilme döneminde yeni yeni farkedilmeye başlanan bölgede çok fazla turistik imkanlar bulunmamaktadır. Bölgeye gelen ziyaretçiler yerel halkın yararlandığı olanakların aynısından faydalanmaktadır. Keşfedilme döneminde bu turistik destinasyonlara yakın ve farklı çevreden olan ziyaretçiler gelmektedir (Durmuş, 2021).

Büyüme: Bu aşamada turist sayısı artış göstermeye ve turizm sezonu belirginleşmeye başlamaktadır. Yerel halk turizme katılım göstermektedir ve turistlere yönelik tesisler ortaya konulmaya başlanmıştır. Yerel halk ve turist arasındaki ilişki olumlu yönde gelişmiştir. Turistik tesislerin açılmasıyla birlikte tutundurma eylemleri de peşin sıra gelmektedir. Bireysel seyahatler yerini toplu yapılan etkinliklere bırakmaya başlamaktadır. Bu doğrultuda kamu hizmetlerinde de artış ve fayda sağlanması adına adımlar atılmaktadır (Genç, 2020).

Gelişme: Bu aşamada yerel halkın nüfus sayısı aşabilecek kadar turist sayısında artış yaşanmaktadır. Artık mevcut destinasyon iyi tanıtılan ve tanınan bir pazar şeklindedir. Konaklama hizmetleri üzerindeki yerel halkın katılımı ve kamusal kontrollerde azalma yaşanırken ve bölgede dış kuruluşlar tarafından turizm tesisleri ve cazibe merkezleri sağlanmaya başlar. Bu aşamada, turistik destinasyonun fiziki görünümünde değişiklikler yaşanmaya ve yerel halkta rahatsızlıklar gözlemlenmeye başlar.

Doygunluk: Bu aşamadaki yükselme oranı düşse dahi turist sayısında artış mevcuttur. Artık turist sayısı toplamı yerli halkın nüfusunu belirgin bir ölçüde geçmektedir. Mevcut destinasyondaki ekonominin önemli bir kısmı turizm ile bağlı bir duruma gelmiştir. Sezonu uzatmak ve eldeki pazarı genişletmek için tutundurma faaliyetlerine önem verilmektedir. Turist sayısının yoğunluğu ve onlara sağlanmaya çalışılan imkanlar, turizm ile bağlantılı olmayan yerel halk tarafından rahatsız edici olabilmektedir (Genç, 2020).

Durgunluk: Mevcut modelin beşinci aşamasında ise, bölge ziyaretçi sayısı bakımından en üst seviyededir. Bu durum taşıma kapasitesin üzerinde seyredilmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla ekonomik açıdan, sosyal ve fiziksel çevre bakımında sorunlar gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bölge sağlam bir imaja sahip olsa dahi artık modaaya uygun değildir. Durgunluk aşamasındaki en temel hedef ziyaretçi sayısını korumaktır. Bu durum kültürel değerlerin ve doğal güzelliklerin yerini yapay çekiciliklerin almasına sebep olmaktadır (Çolak, 2020).

Canlanma/Gerileme: Mevcut destinasyon düşüş aşamasından kaçınılabilir ve canlanma aşamasına girebilir. Bu durum yapay çekicilikler geliştirilerek daha önce kullanılmayan doğal kaynaklar kullanılarak veya yeni bir turizm pazarı öne sürülerek gerçekleştirilebilir. Düşüş aşaması: Mevcut destinasyon daha yeni cazibe merkezleriyle rekabet edemediği için ziyaretçi sayısında büyük bir düşüş baş göstermektedir. Turistik tesislerin sık sık kapatılması ve turizmle ilgili olmayan yapılara dönüştürülmesi gözlemlenmektedir. Destinasyon, büyük bir altyapıya sahipse ve çok sayıda insan tarafından erişilebilir durumdaysa hafta sonu ve gününbirlik ziyaretçilerin talep ettiği bir bölge haline gelebilmektedir. Bu aşamada, yerel halk daha uygun fiyatlı hale gelen turistik tesisleri satın alma eğilimi gösterebilmektedir (Sahli, 2020).

2.4.2. Doxey Irridex modeli

Doxey Irridex modelini yerel halkın turizm hareketliliğine dair olumlu tutumunun giderek olumsuz tutumlara yer bırakmasını anlatma üzere geliştirmiştir. Bu model dahilinde yerel halk ilk başlarda yaşadıkları çevrenin turistik destinasyon olması ve burada turizm hareketliliklerinin olmaya başlamasından dolayı memnuniyet duymaktadır. Yerel halk ve turistler arasındaki ilişki olumlu yönde ilerleme göstermektedir. İkinci adımda yerel halk turistleri ekonomik açıdan bir gelir kaynağı görmektedir ve yerel halk tarafından turistlere karşı ilgisiz tavurlar kendini göstermeye başlamıştır. Üçüncü adımda ise; yerel halkın yaşadığı bölge turizm açısından cazibe merkezi haline gelerek turizm hareketliliği konusunda en üst seviyededir ve artık yerel halk istemesede artan bu hareketlilik bölge halkınının tavırlarının öfke ve kızgınlığa dönmesine sebep olmuştur. Son adımda ise; bölgede yaşanan en ufak olumsuzluk dahi turistlere ve turizme mal edilerek, yerel halkın kin ve nefret ile dolmasına sebep olmaktadır. Doxey Irridex modeli'ne ait detaylı anlatım tablo 2.4'te aktarılmıştır.

Şekil 2.4: Doxey Irridex modeli (Mathieson ve Geoffrey, 1992; Filiz ve Yılmaz, 2017'den aktaran Yiğit, 2020).

Filiz ve Yılmaz (2017) bu durumu, turistik destinasyonun alabildiği turist sayısının toplumun psikolojik taşıma kapasitesi kavramı olarak tabir etmektedir (Filiz ve Yılmaz 2017'den aktaran Yiğit, 2020). Ünlüöner ve Özekici'nin (2017) belirttiği gibi konunun özünü vermek gerekirse; Doxey Irridex Modeli'nde bölgede yaşanan turizm hareketliliğinin yerel halk tarafından ilk başlarda olumlu algılanırken giderek bu algının olumsuz tutumlara yer bıraktığı anlatılmaktadır (Ünlüöner ve Özekici 2017'den aktaran Yiğit, 2020).

2.4.3. Topluluğa bağlılık teorisi

Topluluğa bağlılık teorisi, yerel halk ile topluluk arasındaki ilişki bağımlı iki yönlü bir bakış açısıyla ele almaktadır. Pek çok disiplinde bu bağ arasındaki ilişkiyi inceleme konusu tartışılan bir olgu olmuştur. Coğrafya alanındaki bilim insanları bağlılığın açıklanmasında mekanın anlaşılması veya hissedilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Sosyologlar bu bağ arasındaki ilişkiyi çevresel değerler ve anlamlar şeklindeki ifadelerle tanımlamaya çalışmışlardır. Psikoloji alanındaki bilimciler ise, Hidalgo ve Hernandez (2001), yapmış oldukları araştırmalarda bağlılığın fiziki ve sosyal boyutlarının belirli bir mekanda ne tür farklı anlamlarla değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur (Hernandez 2001'den aktaran Güneş, 2014) Buna ek olarak Cheng ve diğ. (2003) bu ilişki bağımlı ortak kavram veya dilin ortak sembollerin bir araya getirdiği gruplar şeklinde olduğunu ifade etmeye çalışmışlardır (Cheng ve diğ. 2003'ten aktaran Güneş, 2014).

Topluluğa Bağlılık Teorisi McCool ve Martin, (1994); yerel halkın hayatına dahil olma ve sosyal katılım ölçüsünü duygusallık bağıyla incelemiştir. Sosyal katılım, arkadaşlık ve duygusallık gibi sosyal ilişkilerdeki seviye olarak belirtilmektedir. Bu bağlılığın ve bağın, sosyal gelişim, aile bağları ve yaşam süresi ile artış gösterdiği öne sürülmektedir (McCool ve Martin 1994'ten aktaran Ekici, 2013). Bunların yanı sıra, Buttel ve diğ. (1979) topluluğa bağlılık teorisini, toplumun sosyal iletişim ağına katılım durumları olarak ve düşünsel veya davranışsal anlamda dayanışma ifadeleri yapısı şeklinde ifade etmektedir. Bu yaklaşım bireyin doğum yeri ve yaşam süresi gibi değişim gösteren etkenlerle bu bağlılığı incelenmektedir (Buttel ve diğ. 1979'dan aktaran Ekici, 2013).

Kasarda ve Janowitz (1974), geliştirdikleri ve pek çok araştırmacı tarafından kullanılan topluluğa bağlılık modelinde destinasyondaki kalış süresi, yaşam döngüsündeki dönemler ve sosyal ağlardaki durum arasındaki sistemsel bir etkileşimin mevcut bulunduğu varsayımından hareket etmektedir. Bu modele göre kalış süresinin uzaması ile sosyal bağların güçlenmesi arasında olumlu ve anlamlı bir ilişkinin olduğu öne sürölmektedir (Kasarda ve Janowitz 1974'den aktaran Altıntaş, 2010).

Daha çok olumlu yönde ele alınan topluluğa bağlılık teorisini, olumsuz yönlerden de açıklamaya çalışan araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Harrill'e (2004) göre; turizm topluluğun yaşam standartlarının kalitesini düşüren bir endüstridir ve topluluğa eklenen nüfus sayısı ne kadar artarsa turizm gelişimine karşı algı da o kadar olumsuzlaşacaktır (Harrill 2004'ten aktaran Güneş, 2014). Beckley (2003) çalışmasında talep edilmeyen bir bölgeden ayrılmayı önleyen veya ilişkili bulunulan sosyal bağlardan bir gelişim isteğinin önlenmesi bağlılık sürecinin olumsuz yönlerindedir (Beckley 2003'ten aktaran Güneş, 2014). Um ve Crompton (1987) araştırmalarında ise doğum yeri ve yaşam süresi bakımından topluluğa olan bağlılığı fazla olan kişilerin, topluluğa bağlılığı az olan kişilere oranla turizm gelişimine karşı tutumlarının daha olumsuz olduğunu ifade etmişlerdir (Um ve Crompton 1987'den aktaran Güneş, 2014).

2.4.4. Büyüyen örgüt teorisi

Harrill (2004), Büyüyen örgüt teorisi, toplumdaki kişiler arasında gelişimsel sürece dair gösterilen tutumlardaki farklılıkları belirlemeye çalışmaktadır. Turizm endüstrisi ekonomi alanında gelişim gücü şeklinde kullanıldığı müddetçe sektörde büyüyen toplulukların ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır. Bu teori bireysel yerleşkelerde çok kuvvetli çıkar gruplarınca kontrol altına alınan turizm gelişimine dair tanımlama getirmektedir (Harrill 2004'ten aktaran Güneş, 2014). Büyüyen örgüt teorisine göre; bireysel ekonomik gelirlerini arttırmak adına fayda sağlamayı ve kazanç elde etmeyi amaçlayan yalnızca belli başlı çıkar grupları turizm gelişimini desteklemektedir. Bu çıkar gruplarının dışındaki kişiler ise turizmin gelişimine karşı da çıkabilmekte destek te gösterebilmektedir. Bu doğrultuda gerçek manada ekonomik kazanç elde edemeyen bireyler turizm gelişimine olumlu yaklaşmayacaktır (Ekici,2013).

Bu teorinin değişim sürecinde üç ana unsur bulunmaktadır. Bunlar ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel unsurlardır. Ekonomik açıdan ele alındığında sosyal değişim teorisi ile paralellik gösterebilmektedir. Bu doğrultuda ekonomik çıkar elde eden gruplar turizm gelişimine dair olumlu tutum göstermektedir (Altıntaş, 2010). Besculides ve diğ. (2002) ekonomik faydalardan daha çok çevresel faydalara önem veren araştırmacıların bulunduğunu belirtmektedir. İstihdam imkanı ve fayda sağlama etkisi turizmin öncelikli olan faktörleri arasında olsa da, bölge halkı yerel kültürün öğrenilmesi ve geleneksel kültürün korunması amacı güderek bu süreç içerisinde turizmi kullanmaktadır (Besculides 2002'den aktaran Güneş, 2014).

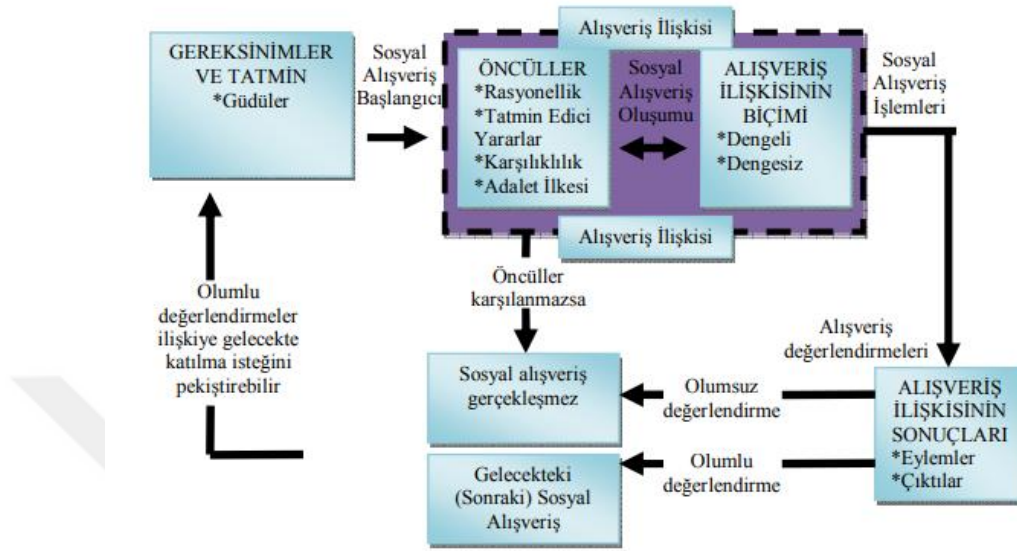
2.4.5. Sosyal değişim teorisi

Gursoy ve Rutherford (2004); yerel halkın algı ve tutumlarını ele alan ve en çok benimsenen teori, Sosyal Değişim Teorisi olmuştur (Gursoy ve Rutherford 2004'ten aktaran Dağdeviren, 2015). Zhang ve diğ. (2006); Sosyal Değişim Teorisi 1990'lı yıllardan bu yana turizm araştırmalarında sık bir şekilde kullanılmasına rağmen 1992 yılında Ap'ın öne sürdüğü çalışmayla kendini göstermeye başlamıştır (Zhang ve diğ. 2006'dan aktaran Dağdeviren, 2015).

Turizm araştırmacıları, çevresel ve sosyal değişikliklerin turizmin gelişimsel süreci dahilinde bulunduğunu sosyal değişim teorisi çerçevesinde ele almışlardır. Bu doğrultuda, teoriyi organizasyonel bir kapsamda kullanarak, araştırma verilerine ekonomi, sosyoloji ve sosyal psikoloji arasında açıklık getirmektedirler (Güneş, 2014). Sosyal psikoloji ve sosyolojiden faydalanarak sosyal değişimi tanımlamaya çalışan Searle (2000), sosyal değişim teorisini şu şekildeki ilkelerle ifade etmektedir;

- Kişiler ödül beklentisi ile bir bağ kurma eğilimindedirler.
- Ödül mevcut ise ve bu ödül büyüme gösteriyorsa kurulan bağ devam etmektedir.
- Taraflardan herhangi biri harekette bulunduğunda, elde dilen ödül diğer tarafa adil geliyorsa kişiler bu ilişkisel bağı sürdürmektedirler.
- Mevcut kurulan bağın bedeli, elde dilen ödülü aşmamalıdır.
- Elde dilmesi beklenen ödüllerin kazanılma ihtimali yüksek olmalıdır (Searle 2000'den aktaran Güneş, 2014).

Ap (1992) geliştirdiği sosyal değişim teorisinde, sosyal bir etkileşim halinde psikolojik, sosyal ve maddi kaynakların kişiler ya da gruplar arasındaki alışverişini açıklamaktadır (Ekin,2011). Sosyal değişim teorisinin modeli Şekil 2.5'te ele alınmaktadır.

Şekil 2.5: Sosyal değişim teorisinin modeli (Ap, 1992) (Ekin, 2011).

Ap (1992) geliştirmiş olduğu bu modelde, bireyler arasındaki kaynakların değişimi yoluyla bir sosyal ilişki olduğunu, bireylerin sosyal ilişki bağıyla karşılıklı kazanç sağladıklarını, yerel halkı değişime ynelten ana etkenin toplumu ekonomik ve sosyal açıdan ilerletmek olduğunu, yerel halkın tutumlarının ve algılayışlarının turizme ynelik davranışlara belirleyicisi bir unsur olduğunu varsaymıştır (Altunel, 2009). Turizmi geliştirmedeki ve halkı turizme çekmedeki temel hedef; yerel halk ve turizm aktörleri adına fayda ve maliyet dengesini kuran sonuçlar elde etmektir (Ekici, 2013).

2.4.6. Turizme ynelik farklı gelişim yaklaşımları

Bu bölümde turizm gelişimine ynelik ele alınan başlıca teoriler dışında, öne sürülen farklı gelişim yaklaşımları incelenmektedir.

2.4.6.1. Sosyal temsiller teorisini

Öner (2002); sosyal temsiller teorisini araştırdığı konu ve uyguladığı yöntem bakımından geleneksel sosyal psikolojiye eleştiri getiren ve alternatif sunan bir teori olarak bilinmektedir (Öner 2002'den aktaran Üzelgün, 2015).

Maekova (2004); Fransız medyası 1950'lili yıllarda yaşanan olaylar çerçevesinde psikanaliz tekniklerini çokça kullanmaktaydı. Psikanaliz ve etkilerinin günlük dilde ve etkin kullanımı Moskovicî'nin dikkatini çekerek sosyal temsiller teorisini ortaya atmasına sebep olmuştur (Maekova 2004'den aktaran Ertürk, 2018). Moskovicî (1984), modern toplumlardaki bireylerin sıklıkla bilimsel bilgi ve sağduyu bilgisi arasında gidip geldiklerini ve bu bilgilerin ikisini de hem özel hem de iş yaşamlarında sıklıkla kullandıklarından söz etmektedir. Gündelik hayatta bu iki bilginin yer değiştiren bir döngü içerisinde olduğunu ancak burada sürekli etkileşimle üretilen bilgiden bahsedilebildiğini söylemektedir. Fakat uzman olan bireylerin ise uzmanı olmadıkları konularda sağduyu bilgisine başvurduklarını belirtmektedir (Moskovicî 1984'ten aktaran Ertürk, 2018).

Fredline ve Faulkner ise (2000) sosyal temsil kaynaklarını üç gruba ayırmıştır. İlk grup, direkt tecrübedir. Herhangi bir olayın direkt tecrübesi yerel halkın tutumlarına yapı taşı olan daha fazla bilgiyi sağlar ve bu bilgi farklı kaynaklardan ziyade direkt bireyin kontrolü altındadır. İkinci grup ise sosyal etkileşimdir. Aile, akraba, tanışıklığı olunan kişiler, iş arkadaşları, yabancılar ile olan etkileşimi içerir. Sosyal temsillerin önemli bir iletişim aracıdır ve grupta yer almakla yakından ilişkilidir.

Son grup ise medyadır. Mevcut konuları raporlayıp raporlamama kararı alabilmektedir ve bunun yanı sıra hikayelerin gerçekçiliği ve içeriğiyle ilgili algı ve tutumları etkileyebilmektedir (Fredline ve Faulkner 2000'den aktaran Dağdeviren, 2015).

2.4.6.2. Güç teorisi

Sosyal değişim teorisi ile güç teorisini birlikte kullanan Kayat (2002), turizm hareketliliğine karşı yerel halkın tutumlarını incelediği araştırmasında toprak mülkiyeti, yaş, bilgi birikimi, sermaye gibi bireysel unsurların değişim sürecini etkilediğini gözlemlemiştir. Araştırmalarında mevcut gücün bu etkilerin değerlendirilmesi açısından bir anlamının bulunduğunu fakat doğrudan bir etkisinin bulunmadığını görmüştür. Her bir unsur turizm ile yüksek oranda bağlantılı olmasına rağmen zayıf yerel halkın turizm gelişimi konusunda güçlü olan kısma göre daha olumlu olduğu fakat aradaki bu farklılığın düşük seviyede kaldığı gözlemlenmiştir. Yerel halka ait değerlerin turizme bağlılık benimseme becerisi veya istekliliğinin güçten daha çok mevcut unsurların

değerlendirilmesi konusunda doğrudan bir etkisinin olduğu gözlemlenmiştir (Kayat 2002'den aktaran Dağdeviren, 2015).

2.4.6.3. Sosyal taşıma kapasitesi teorisi

Bu teori için Getz (1987); Saveriades, (2000), taşıma kapasitesi olgusuna sosyoloji alanından bir yaklaşım öne sürmüştür ve taşıma kapasitesinin turizm gelişimini sınırlamak adına yerel halkın hoşgörü düzeylerinin ve tutumlarının kullanılmasını içerdiğini ifade etmiştir. Bu kavram ile ilgili yapılan araştırmaların hemen hemen hepsindeki tüm açıklamalar iki merkezi yönü barındırmaktadır. Bunlar ise yerel halk ve ziyaretçi deneyimin kalitesini ifade eden davranışsal bileşen ve kaynak tabanının bütünselliği ile alakalı eşik seviyesi olan biyofiziksel bileşen yönleridir (Getz 1987; Saveriades 2000'den aktaran Özgürel ve diğ., 2021).

Perdeu ve diğ. (1999), sosyal taşıma kapasitesi teorisinde, yerel halkın kabullenebilir gelişim düzeyine ve taşıma kapasitesine erişiminin ardından olumsuz değişimler açısından izlenen turizm gelişiminin birincil aşamasında yerel halkın yaşam standartlarında pozitif yönlü bir başlangıç değişimi bulunduğunu kabul eder (Perdeu ve diğ. 1999'dan aktaran Dağdeviren, 2015).

Allen ve diğ. (1988), toplumların turizm gelişimine ev sahipliği yapan belirli bir kapasiteye sahip olduklarını belirttikleri ve turizm gelişim seviyesi ile toplumsal yaşam memnuniyeti arasındaki bağı ele aldıkları çalışmalarının sonucunda yerel halkın turizm gelişiminin düşük ve orta seviyesinde önemli oranda faydalandığını fakat gelişimin artışıyla yerel halkın algılarının düşüş seviyesinde eğilim gösterdiğini analiz etmişlerdir (Allan ve diğ. 1988'den aktaran Dağdeviren, 2015).

2.4.6.4. Eşitlik teorisi

Eşitlik teorisi Pearce ve diğ. (1991) tarafından kullanılmıştır. Bu teori, Easterling (2004), turizm gelişimine yönelik yerel halkın destekleme veya karşı çıkmaya yönelik tutumlarındaki farklılaşmayı açıklamaktadır. Araştırmacılar yerel halkın tutumlarının fayda veya maliyet unsurlarına yönelik bir eşitlik denklemini takip etme içerisinde olduğunu tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda olumlu ve olumsuz sonuçlar denge içerisinde

olduğunda veya olumlu sonuçlar ağır bastığında yerel halkın tutumlarının eşitlikçi yönde olduğu farkedilmiştir (Easterling 2004’de aktaran Dağdeviren, 2015).

BÖLÜM 3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Türkiye'nin çok zengin bir kültürel mirası bulunmaktadır. Üzerinde yaşanan coğrafyanın her köşesinde farklı kültürlerle ve onlardan kalan eserlere rastlamak kaçınılmazdır (Türkay ve Şengül, 2013). Türkiye, 2011 yılında 31 milyondan fazla turist ile uluslararası turizmin öncü ülkelerinden biri konumunu almıştır (Egresi ve diğ, 2012). Batman ve Çömlek (2013) ise; Türkiye'nin, pek çok turizm türünün yapılabileceği ülkeler arasında olduğunu Sakarya'nın ise, elverişli iklim ve doğa koşulları, çeşitli flora ve faunasıyla, turizm türleri için gösterilebilecek önemli bir adres olduğunu belirtmektedir. Mavi ve yeşilin bünyesinde barındığı ilimiz, Marmara Bölgesi'nin kuzeydoğusunda yer alır ve merkezi Adapazarı'dır. Sakarya'nın kuzeyinde; Kaynarca ve Karasu ilçeleri, doğusunda; Hendek v Akyazı ilçeleri, güneyinde; Geyve ve Sapanca ilçeleri; batısında ise; İzmit, doğusunda; Bolu, güneyinde; Bilecik illeri yer almaktadır (Zengin ve Eryılmaz, 2013). Sakarya ili Eskişehir yönüne giden E-25 karayolu ile Ankara yönüne giden E-80 karayolunun kesiştiği noktada bulunmaktadır (Halis ve Akay, 2013). Sakarya, adını şehrin su ihtiyacına cevap veren Sakarya Nehri'nden almaktadır. İç Batı Anadolu yaylalarından doğan Sakarya Nehri, Pamukova'nın güneyinden il sınırlarına girer ve çeşitli ırmaklarla beslenerek Karasu yakınlarından Karadeniz'e dökülür (Türkay ve Aktaş, 2013). Demirkol, 2004 yılındaki yazımında, Sakarya için şunlara değinmektedir: Sakarya'nın iklim özellikleri Marmara bölgesinin ve Karadeniz bölgesinin özelliklerini aynı anda taşımaktadır. Sakarya'nın rutubetli bir havası vardır. Kışları bol yağış alır ve az soğuktur. Yazları ise sıcak geçmektedir (Demirkol 2004'ten aktaran Zengin ve Bilgiç, 2013).

Batman ve Yavuz (2013) yazımlarında; Sakarya ve çevresinde, tarih boyunca medeniyetlerin yaşadığı, bu medeniyetlerin Sakarya'nın verimli ovalarından orada buldukları sürece yararlandığı ve geç Roma döneminden Bizans'ın son dönemleri süresince ticari, askeri ve stratejik öneminin gün geçtikçe arttığından, bahsetmiştir. Türkay ve Çakır (2013) Sakarya'nın; peyzaj özelliklerini sergileyen gölleri, termal

kaynakları ve yaylaları, doğal kumsalları ve plajları, doğa ve su sporlarına elverişli rekreasyon alanları, tarihi ve kültürel değerleri ile turizm için etkileyici bir destinasyon durumunda olduğunu söylemektedir. Sakarya ilinin bu güzelliklerini içerisinde barındıran iki farklı gözde destinasyonu ise; Karasu ve Sapanca ilçeleridir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yaşanılan bu zamanda, turizm hemen hemen her bölgede küçük veya büyük kitleler halinde kendini göstermektedir. Bu bölgelerde yaşayan yerel halk, turizm faaliyetlerinden ötürü ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel olarak pek çok olumlu veya olumsuz yönlü etkilere doğrudan maruz kalmaktadır. Turizm bölgesiyle alakadar olan birimlerin bu etkilerin olumsuz yanlarını en aza indirmesi ve olumlu yönlerini de en yüksek seviyeye çıkarmaya çalışmaları önem arz etmektedir. Bir turizm destinasyonunda yaşayan yerel halk buradaki turizm hareketliliğini ne kadar önemsiyor ve benimsiyorsa o kadar çok bu hareketliliğe katkı sağlaması söz konusu olacaktır. Yerel halkın desteği ile gerçekleştirilen turizm faaliyetleri söz konusu destinasyonun kalkınmasına söz konusu destinasyonun kalkınması o şehrin gelişimine, şehrin gelişimi o bölgenin ilerlemesine ve bölgenin olumlu ilerleyişinin de ülkenin imajına ve yeni çekim noktası haline gelmesine fayda sağlayacaktır.

Bu doğrultuda yapılan ve araştırılan çalışmalara katkı sağlaması ve yapılmak istenen çalışmalara destek olması amacıyla birinci olarak, Sakarya ilinde yer alan Karasu ve Sapanca ilçelerindeki yerel halkın turizm endüstrisi hakkındaki görüş ve tutumlarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu iki ilçenin seçilmesindeki amaç: Karasu ilçesinin daha çok yerli turist hareketine ev sahipliği yapması ve sahil turizmine yatkınlığının olması, Sapanca ilçesinin ise; doğa ve kültür turizmini içinde barındırmasının yanı sıra yerli turistlerle birlikte yabancı turist hareketlerinin yaşanmasıdır. Yani farklı ürünler içeren iki ilçenin aynı taleplere vermiş olduğu cevap açıklanmak istenmiştir. Çalışmada özellikle Karasu ve Sapanca da yerleşim gösteren kişilerin seçilmesine mümkün olduğunca dikkat edilmiştir. Ayrıca bu destinasyonlardaki turizm faaliyetlerinden kaynaklı olan olumlu ve olumsuz etkiler araştırılmaya çalışılarak bölgenin turizm yönünden ilerleyebilmesine destek sağlamak araştırmanın amaçları arasında bulunmaktadır. Diğer önemli amaç ise; turizmden kaynaklı olumlu ve olumsuz etkileri yerel halkın bakış

açısıyla ve yorumuyla belirleyerek gerekli iyileştirilmelerin yapılmasına yönelik önerilerde bulunmaktadır.

Yerel halkın bakış açısına dayalı, literatürde bulunan çalışmalara katkısının olması araştırmanın önemleri arasında yer almaktadır. Diğer önemli bir nokta ise; farklı paydaş gruplarına yöneltilen mülakat verilerinden elde edilen sonuçların geniş çapta fayda sağlaması yönündeki hedeflerdir.

Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalara nitel araştırma yöntemlerinin de kullanılarak insan ve insanlarla ilişkisi olan ve sürekli yenilenen bu alanda yorumlama, betimleme ve içerik analizine dayanan çalışmalar yapmak önem arz etmektedir.

3.2. Karasu İlçesi ve Turizm

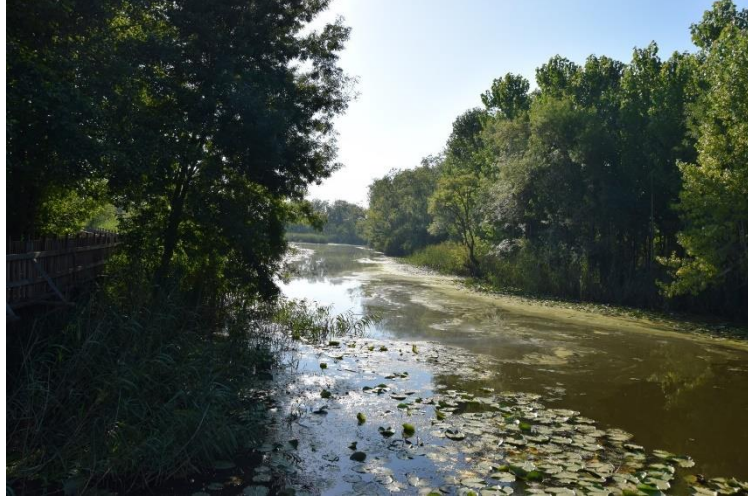
Karadeniz'in kesintisiz en uzun kumsalları Sakarya ili sınırlarında yer almaktadır. Bu kumsalların en büyük bölümü, Karasu sahilleridir. Karasu ilçesinin denize kıyısı tamamen kumsaldır. Bu kumsallardaki kumun bazı hastalıklara iyi geldiği bilinmektedir (Batman ve Bahadır, 2013).

Zengin ve Öztürk (2013) ise Karasu sahillerinden; Karadeniz kıyısında hemen hemen 60 km. uzunluğunda sahil ağına sahip olan Sakarya'nın Karasu plajı, 20 km. uzunluğunda kumsala sahiptir. Karasu Sahili, romatizmalı rahatsızlıklara iyi gelen ince taneli kumuyla doğal bir plajdır, şeklinde bahsetmektedir.

Zengin ve Bilgiçli (2013) şunlardan bahsetmektedir: Karasu, deniz-kum-güneş ve nehir-göl-orman gibi doğal turizm potansiyeline sahiptir. Bu ilçede turizm 15 Haziran tarihinde başlar, Haziran-Eylül ayları boyunca sürer. İlçenin turizm bölgelerinden birisi; Botağzı (Yeni Mahalle) diye bilenen Sakarya Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü bölgedir.

Karasu'da yer alan önemli turistik destinasyonlar mevcuttur. Bunlar yazarın kendileri tarafından çekilen fotoğraflarla birlikte aşağıda sıralanmak istenmiştir.

Acarlar Longozu (Gölü); Kırklareli, İğneada Longozu'ndan sonra Türkiye'nin en büyük ikinci su basar ormanıdır. Çeşitli flora ve faunası, tatlı su balık avcılığı, yaban hayatı, peyzaj güzelliği çerçevesinde kuş ve bitki gözlemciliğinin yapılması Acarlar Longozunu turizm için çekici bir hale getirmektedir (Türkay ve Çoban, 2013).

Şekil 3.1: Acarlar longozu

Sakarya Nehri (Yeni Mahalle); Kızılırmak ve Yeşilirmak'tan sonra Türkiye'nin en önemli üçüncü uzunluğuna sahip, Kuzeybatı Anadolu'nun ise en büyük akarsuyudur. Afyon'un kuzeydoğusundaki Bayat Yaylasından doğan Sakarya Nehri 824 km uzunluğundadır. Geyve Boğazı'ndan geçerek, Adapazarı Ovasından akar ve Karasu ilçesinden Karadeniz'e dökülür (Zengin ve Bilgiçli, 2013).

Şekil 3.2: Sakarya nehri

Küçük Boğaz Gölü; Karasu-Kocaali yolu üzerinde, Küçük Karasu deresinin denize birleştiği yerde bulunmaktadır. Bu gölün suyu yarı tuzlu yarı tatlı olup olta balıkçılığı yapılmaktadır. Çevresinde çimen ve yeşilliklerden mesire alanı da bulunmaktadır (Batman ve Bahadır, 2013).

Özellikle yaz aylarında ailecek veya bireysel olarak balık tutma, yüzme, piknik yapma gibi aktivitelerde bulunmak isteyen kişilerce tercih edilmektedir.

Şekil 3.3: Küçük boğaz gölü

Maden Deresi ve Şelalesi; Karasu ile Kocaeli ilçeleri arasında konumlanmıştır. Kuyumculu Köyü mevkiinde yer almaktadır. Eski maden işletmesine ait kalıntıların bulunduğu hem tarih hem doğa kokusunun içinde bulunduğu bir mesire alanıdır. Daha çok yaz aylarında yürüyüş etkinliği yapmak isteyenler tarafından tercih edilmektedir. Yürüyüş yolunun sonunda Maden Şelalesi doğal bir şölen olarak parkuru tamamlayanları karşılamaktadır. Maden Deresi ve Şelalesi, piknik yapmak isteyen kişilerce tercih edilmesinin yanı sıra yürüyüş ve bisiklet sporcuları tarafından da önemli bir faaliyet noktasıdır. Bu bölgede 2023 yılında iyileştirme amaçlı çalışmalar yapılmıştır.

3.3. Sapanca İlçesi ve Turizm

Zengin ve Taşar (2013) Sapanca bölgesini; büyükşehirlere olan yakınlığı, kolay ulaşımı, el değmemiş doğası ve mavinin pek çok tonunu alan Sapanca Gölü ile turizm açısından önemli bir faaliyet alanı olarak nitelendirmektedir. Sapanca gölü su sporları yapmaya elverişli yapısıyla yaz aylarında çokça sporsever tarafından tercih edilmektedir. Sapanca'da su kayağı, kürek, yelken, wakeboard, kataraman, knee board, kano, hava durumuna göre rüzgar sörfü ve göl kıyısından kiralanabilen araçlarla su sporları yapılabilmektedir (sakarya.gov.tr).

Son yıllarda bölgede gelişen tesislerin de sunduğu atv tuları, zipline, havabalonu, teleferik gibi aktiviteler de çokça talep görmektedir. Bunun yanı sıra Covid-19 salgının da etkisiyle yaygınlık kazanan bireysel alanda tatil yapmak isteyen turistlere arz edilen ve çokça talep gören, genel olarak 'Bungalov Evler' olarak tanınan konaklama tesisleri de Sapanca'nın simgesi haline gelmeye başlamıştır.

Sapanca'nın diğer bir turizm destinasyonu ise, Soğucak Yaylasıdır. Zengin ve Öztürk (2013) Soğucak Yaylası'nı şöyle tasvir etmektedir: 1.100 metre yükseliğinde Sapanca-Muradiye Köyü arasında yer almaktadır. Temmuz ayının ikinci haftasında, Pazar günü burada yayla şenlikleri yapılır. Türkiye Off-Road Şampiyonası'nın 4. Ayağı da burada gerçekleşmektedir.

Aşağıda Sapanca İlçesinin turizm çekiciliklerine dair yazarın kendileri tarafından çekilen bazı görsellerine yer verilmek istenmiştir.

Şekil 3.4: Sapanca manzarası

Şekil 3.5: Sapanca teleferik

Yıldırım ve Şimşek (2016); Bozkurt (2018), Sosyal bilimler alanında araştırmalarda bulunan bilim adamları 20.yy'ın ilk zamanlarından itibaren fen bilimlerinde yer alan “pozitivist/akılcı” paradigması dahilinde çalışmalarda bulunmuşlardır. Zaman içerisinde “yorumlayıcı” paradigma anlayışının gelişmesiyle birlikte sosyal bilimciler de kendilerine yönelik araştırma yöntemleri geliştirmişlerdir. Sosyal bilimcilerin bu anlayışı benimsemeleri “nesnellikten” ziyade “öznelliğin” ortaya konulduğu ve incelenen konuların derinliğine inme imkanı sağlayan katılımcıların görüşlerini alma, betimleme ve yorumlama konusunda sunduğu artı yönlerden dolayı nitel araştırma tekniklerine yönelmelerine zemin hazırlamıştır (Yıldırım ve Şimşek 2016; Bozkurt 2018'den aktaran Çolak, 2020).

Çalışmada nitel araştırma tekniğine dayanan görüşme yöntemine başvurulmuştur. DiCicco-Bloom ve Crabtree (2006), görüşme sürecine ilişkin üç yöntemden bahsetmek mümkündür. Herhangi bir form dahilinde olmayan araştırmacının gözlem yoluyla veri elde etmesine dayanan yapılandırılmamış, açık uçlu soruların yer aldığı konuşma esnasında farklı soruların da ortaya çıktığı yarı yapılandırılmış ve belli bir formda yer alan sorular dahilinde gerçekleştirilen yapılandırılmış görüşmelerdir (DiCicco-Bloom ve Crabtree 2006'dan aktaran Çolak, 2023). Bu araştırmada belirli sorular etrafında şekillenen yorumlara ve sohbete açık olacak bir ortama imkan sunması açısından yarı yapılandırılmış mülakat görüşmesi uygulanmıştır.

Araştırma sürecinde verilerin analiz edilmesi, görüşmelerin gerçekleştirilmesi, görüşmeler yapılırken gözlemleninde yapılması ve gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri dahilinde verilerin elde edilmesi ile üç adımda tamamlanmıştır (Çolak, 2023).

Katılımcılara taahhüt edilen gizlilik unsurunun sağlanması adına demografik bilgilere ve katılımcı isimlerine çalışmada detaylı olarak özellikle yer verilmek istenmemiştir. Bu doğrultuda katılımcıların belirtilebilmesi için kısaltmalara yer verilmiştir. Katılımcıların hangi bölge ve paydaş gruba dahil olduğunun bilinebilmesi adına çalışma içerisinde Tablo 3.1'de aktarıldığı gibi kodlama ve küçük açılımlara yer verilerek bilgi akatarımı yapılacaktır.

Tablo 3.1: Katılımcılara dair kısa bilgi ve kodlama şekli

İlçe	Katılımcı	Kısaltma	İlçe	Katılımcı	Kısaltma
Karasu	Öğrenci	K.K.1	Sapanca	Yerel Yönetici	S.K.1
Karasu	Yerel Yönetici	K.K.2	Sapanca	Yerel İşletme Personeli	S.K.2
Karasu	STK Yöneticisi	K.K.3	Sapanca	Kamu Personeli	S.K.3
Karasu	Kamu Personeli	K.K.4	Sapanca	Kamu Yöneticisi	S.K.4
Karasu	Yerel İşletmeci	K.K.5	Sapanca	Otel Müdürü	S.K.5
Karasu	Yerel TV Personeli	K.K.6	Sapanca	Eczane Personeli	S.K.6
Karasu	Siyasi Yönetici	K.K.7	Sapanca	Yerel Halk	S.K.7
Karasu	Kamu Personeli	K.K.8	Sapanca	Konaklama İşletmecisi	S.K.8
Karasu	Otel Personeli	K.K.9	Sapanca	Kamu Personeli	S.K.9
Karasu	Yerel Yönetici	K.K.10	Sapanca	Usta Öğretici	S.K.10
-	-	-	Sapanca	Çiftçi	S.K.11
-	-	-	Sapanca	Mühendis	S.K.12
Karasu	10 Katılımcı		Sapanca	12 Katılımcı	

3.4. Araştırmanın Problemi

Turizm endüstrisi gün geçtikçe büyüyen açıyla hayatımızda daha çok yerini almaktadır. Turizm, ekonomi başta olmak üzere pek çok alanda yer edinerek disiplinler ve pek çok kişi tarafından tercih edilen bir endüstri haline gelmiştir. Bu da Türkiye’de bulunan doğal, tarihi ve kültürel özelliklere ve güzelliklere sahip bölgelerin her geçen gün artış gösteren bir ivmeyle turizm destinasyonu haline gelmesine sebep olmaktadır. Hız kazanan turizm hareketliliği ile birlikte istihdam, yeni iş alanlarının artması, restorasyon çalışmalarının artışı, alt ve üst yapı hizmetlerinin çoğalması gibi olumlu kazanımlar mevcut olsa da; çevre kirliliği, kötü alışkanlıklarda çoğalma, fiyat artışları, kültürel yozlaşmalar, doğanın tahrip edilmesi, yeşil alanların azaltılması ve betonlaşmanın artması gibi olumsuzluk içeren sonuçlar da ortaya çıkmaktadır.

Turizmde yaşanan bu olumlu ve olumsuzluklara en fazla maruz kalan taraflardan biri de o bölgede yaşayan yerel halktır. Sürdürülebilir turizm yaklaşımı için turizm destinasyonunda ikamet eden halkın yaşamsal düzeninin bozulmamasına ve turizm alanında yapılan çalışmalarda yerel halka da yer verilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Yani bir bölgede yaşanan turizm hareketliliğine o bölgenin yerel halkı ne kadar olumlu bakıyorsa ve ne kadar bu hareketliliğe katkı sağlamak istiyorsa o bölgede turizm o kadar iyi bir şekilde barınabilir ve artış gösterebilir.

Araştırmanın bu doğrultuda geliştirilen çalışmalara fayda sağlaması önem arz etmektedir. Daha kapsamlı sonuçlar elde edebilmek için araştırmanın ana problemi ve alt problemleri belirlenmiştir. Çalışmanın ana problemini, “Sakarya’nın Karasu ve

Sapanca ilçelerinde ikamet eden yerel halkın turizm endüstrisinin olası etkilerine dair görüş ve tutumları nelerdir?” sorusu ifade ederken bazı alt sorularda aşağıdaki gibidir:

- Farklı destinasyonlarda ikamet eden yerel halkın turizmin etkilerine yönelik bakış açıları da farklı mıdır?
- Yerel halk yaşadıkları çevrenin turizm faaliyetleri ile ilişkili olması hakkında ne düşünmektedir?
- Yerel halkı yaşadıkları bölgenin turizm destinasyonu olmasını istemekte midir?
- Turizm faaliyetleri yerel halkın yaşam kalitesini etkilemekte midir?
- Yerel halkın turizme dair olumlu/olumsuz bakış açılarına sebep nedir?
- Yerel halk turizm hareketliliğine katkıda bulunmakta mıdır?

3.5. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmadan elde edilmek istenen bulgulara ulaşmak amacıyla yapılan çalışmalardaki varsayımlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Sakarya'nın Karasu ve Sapanca ilçelerindeki turizm hareketliliğinin, bölgede yaşayan halka olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu varsayılmıştır.
- Mülakat çalışmalarında yer alan soruların araştırmayı sonuçlandırmak için yeterli olduğu varsayılmıştır.
- Mülakatta yer alan sorulara, katılımcıların doğru ve samimi bir şekilde yanıt verdiği varsayılmaktadır.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmadaki sınırlılıklar aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

- Sakarya ilinin sadece Karasu ve Sapanca ilçeleri ele alınarak sınırlama getirilmiştir.
- Karasu ve Sapanca ilçelerindeki yerel halktan evrenin tamamına ulaşamayacağı için, temsil edebilecek ve doygunluğa ulaşılabilecek sayıda örneklem ele alınmıştır.

- Ulaşım ve maliyet unsurları da araştırmanın sınırlılıkları arasında yer alabilmektedir.

3.7. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Sakarya ilinin Karasu ve Sapanca ilçelerinde ikamet eden 18 ve üzerindeki yaş kategorisinde yer alan kişiler evren olarak seçilmiştir. Evrenin hepsine ulaşamayacağından dolayı örnekleme başvurulmuştur. 18 yaş üzeri farklı paydaş gruplarında yer alan kişiler seçilmeye çalışılarak görüşmeler yapılmıştır. Sapanca ilçesinde ikamet eden 12 ve Karasu ilçesinde ikamet eden 10 kişi ile toplamda 22 kişiye mülakat soruları yöneltilerek elektronik cihaz yardımıyla kayda alınmıştır. Sorulara verilen cevaplar tekrar etmeye başladığı için görüşmeler toplamda 22 kişi ile sınırlandırılarak, bitirilmiştir. Kayıt esnasında gözlem yapılarak, elde edilen cevaplar doğrultusunda MAXQDA 2024 paket programında incelemek üzere temalar belirlenmiştir. Belirlenen temaların geçerlilik ve güvenilirlik ekseninde içerik analizleri yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında yorumlama ve betimleme yapılarak çalışmaya yön verilmiştir.

3.8. Veri Toplama Aracı

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yer alan mülakat ile görüşme tekniğine başvurulmuştur. Mülakat formu için yarı yapılandırılmış 10 adet soru hazırlanmıştır. 1. Soruda demografik özelliklerin detaylandırılmasına yönelik alt sorulara yer verilmiştir. Diğer 9 adet soru ise turizmin yer halk ve turistik destinasyon üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ve etkiler sonucunda yer halkın turizme yönelik tutumlarını tespit etmeye yönelik olacak şekilde hazırlanmıştır. Sorular hazırlanırken genel olarak turizmin etkilerine ait başlıklardan yardım alınmıştır. Hazırlanan sorular; farklı paydaş gruplarına ait Karasu'da ikamet eden 10 kişi ve Sapanca'da ikamet eden 12 kişi olmak üzere toplamda 22 kişiye yöneltilmiştir. Mülakat görüşmelerine ait forma ekler bölümünde yer verilmiştir.

3.9. Verilerin Analizi

Yapılan araştırmada, Karasu ve Sapanca ilçelerinde ikamet eden 22 kişiye 10 adet soru yöneltilerek, kişilerden gelecek olan cevaplar elektronik cihaz ile ses kaydına alınmıştır. Daha sonra ses kayıtlarında yer alan bilgiler MAXQDA 2024 paket programın yardımıyla içerik analizi yapılmıştır. Analizler için mülakat görüşmelerindeki alt temalar asayiş, turizmin bilinirliği, tarihi ve doğal mirasa etki, çevresel ve fiziksel etki, sürdürülebilir turizm, ekonomik etki, sosyal ve kültürel etki olmak üzere 7 adet ana tema altında toplanmıştır. Veriler çalışmada sunulup betimleme yoluyla yorumlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016), nitel araştırmacılar veri analizlerinde geçerlilik ve güvenilirlik konuları üzerinde hassasiyetle durmaktadır. Yapılan araştırmada elde edilen sonuçların saha araştırmasının gerçekleştirildiği yer ile uyumlu olması, mülakata katılım gösteren kişilerin görüş ve tutumlarının kendi içerisindeki tutarlılık göstermesi, bulguların alanyazın ile uygun noktalarda keşişiyor olması araştırmanın geçerliliğini göstermektedir. Ayrıca araştırmada evrenin detaylarına ve veri toplama aşamalarına dair unsurlara yer verilmiştir. Bunu yanı sıra, katılımcılarla alakalı bazı özelliklere yer verilmesi, araştırmanın soru formunun bütünüyle eklenmesi, analizlerin nasıl yapıldığına dair detayların aktarılması, belirlenen temaların verilmesi, doğrudan aktarılan alıntılar ve verilerin gözlem tekniği ile çeşitlendirilmesi araştırmanın güvenilirliğini sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2016'dan aktaran olak, 2020).

BÖLÜM 4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

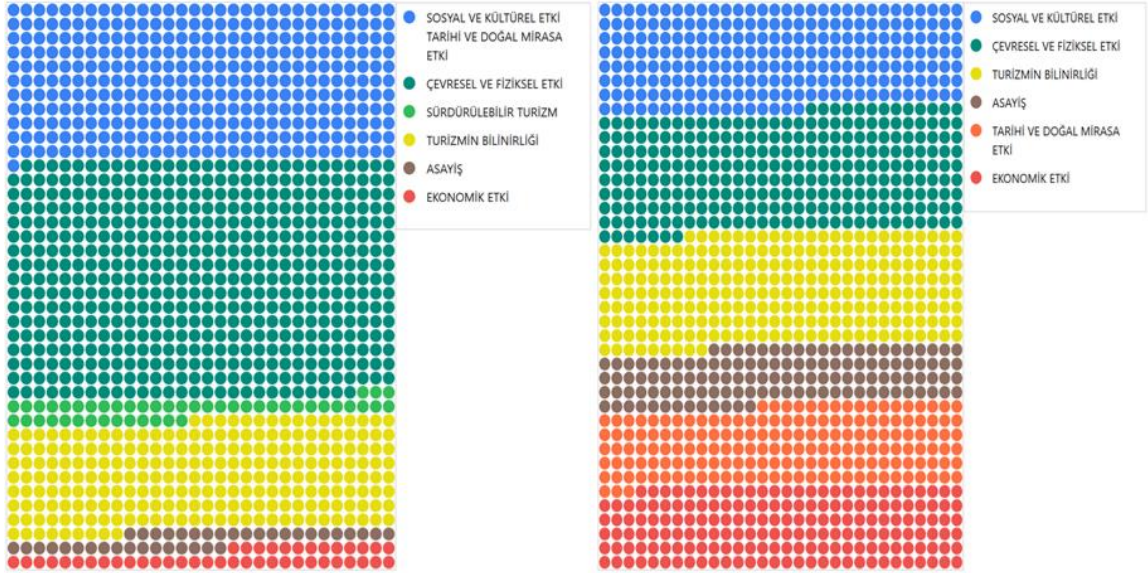
Turizm son yılların başta ekonomi olmak üzere en parlak endüstrisi haline gelmiştir. Turizmin bu konumu pek çok bölgenin turistik destinasyon olarak konumlanmasına neden olmuştur. Turizm dendiğinde akla ilk gelen unsur orada yaşayan yerel halk olmalıdır. Çünkü yerel halk bir bölgede turizmin olmasını ne kadar isterse veya orada turizmin varlığından ne kadar mutluysa, turizme ve turizmin gelişimine de katkısı o oranda artacaktır. Bu da turistik destinasyonun gelişimine destek sağlayacak başlıca faktörler arasında bulunmaktadır. Çalışmamızda turistik destinasyonda yaşayan yerel halkın turizm endüstrisinin etkilerine yönelik tutumları mülakat tekniğiyle belirlenmek istenmiştir. Çalışmanın alanı olarak Sakarya'nın, Karasu ve Sapanca ilçeleri seçilmiştir. Elde edilen sonuçlar MAXQDA paket programı ile içerik analizi yapılmıştır. Çalışmaya yönelik ilerleyen açıklamalarda bu analizlere yer verilerek yorumlama ve betimlemeleri yapılmaya çalışılmıştır. Bunların yanı sıra katılımcılara ait direkt aktarımlara da çalışmada yer verilerek, analizlere ait bulgular detaylandırılmıştır.

Çalışma kapsamında Sakarya'nın Karasu ilçesinde ikamet eden 10 kişi ve Sapanca ilçesinde ikamet eden 12 kişi ile görüşmeler yapılarak toplamda 22 kişiden elde edilen görüşlere bu bölümde yer verilmek istenmiştir. Mülakat çalışmasının soruları hazırlanırken turizmin etkilerine ait başlıklar soruların belirleyici etkenlerinden olmuştur. Bu bağlamda görüşmelerden elde edilen sonuçlar için asayiş, turizmin bilinirliği, tarihi ve doğal mirasa etki, çevresel ve fiziksel etki, sürdürülebilir turizm, ekonomik etki, sosyal ve kültürel etki olmak üzere toplam 7 adet tema belirlenmiştir. Belirlenen temalara dair elde edilen analizler yorumlama ve betimle ile değerlendirilmiştir. Bunun sıra katılımcılardan elde edilen görüşler doğrudan aktarılacak temaların açıklama dair açıklayacak şekilde çeşitlendirme getirilmek istenmiştir. Katılımcıların isimlendirilmesi Karasu ilçesi için K.K.(Karasu Katılımcı), Sapanca İlçesi için S.K. (Sapanca Katılımcı) olacak şekilde kısaltmaya gidilerek kodlanmış ve numaralandırılarak sıralaması yapılmıştır. Pek çok alt tema bu 7 ana tema içerisinde

toplanarak daha verimli sonuçlar elde edilmek istenmiştir. Bu ana temalara ait alt temalar şöyledir:

- Asayiş: Kötü alışkanlıklar, suç oranları, salgın hastalıklar, kazalar
- Turizmin Bilinirliği: Bölgenin tanınması, turist profili, turizm çeşitliliği, destinasyonun turizm potansiyeli, yerel yönetim, İstanbul'un arka bahçesi.
- Tarihi ve Doğal Mirasa Etki: Restorasyon çalışmaları.
- Çevresel ve Fiziksel Etki: Dönemsel nüfus yoğunluğu, alt ve üst yapı çalışmaları.
- Sürdürülebilir Turizm: Alt teması bulunmamaktadır.
- Ekonomik Etki: İstihdama etki, yeni iş alanları, ekonomik bağımlılık.
- Sosyal ve Kültürel Etki: Yerel halk- turist ilişkisi.

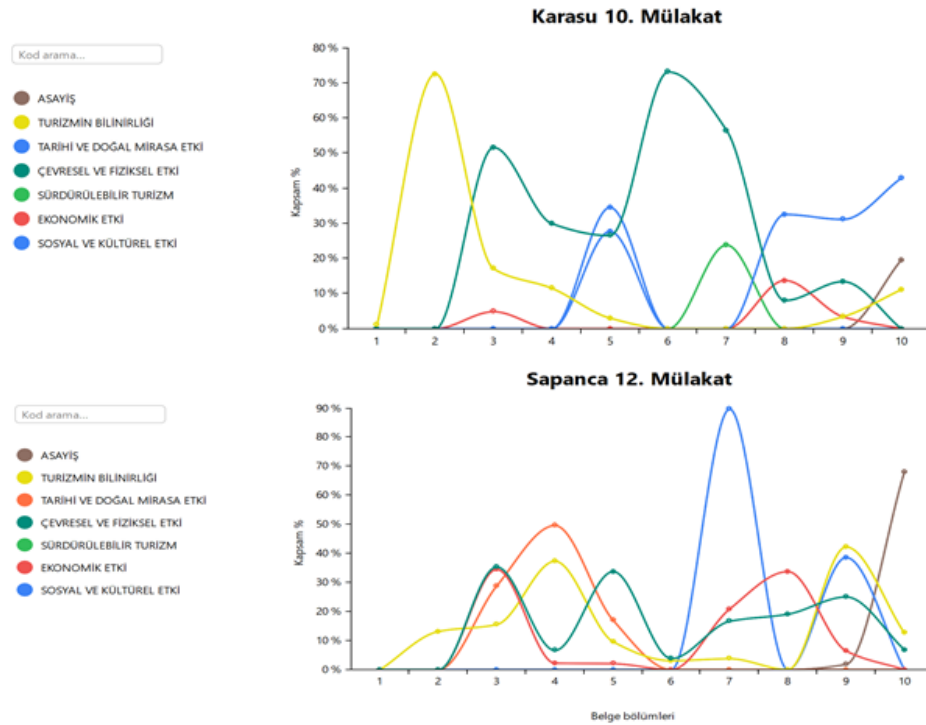
Belge portesi analizi girilen temalara ait kodlama sayısına ve temalara atfedilen renklere göre istatistiksel olarak renklerin dağılımını belgelemektedir. Şekil 4.1'de sırasıyla Karasu ve Sapanca ilçelerine ait son mülakatlardan elde edilen veriler ışığında temaların yoğunluk derecesine göre renkler gösterilmektedir.

Şekil 4.1: Karasu ve Sapanca belge portesi analizi

Bu tablolara göre; Karasu ilçesinde en çok çevresel ve fiziksel etki adlı tema kendini göstermektedir. Sosyal ve çevresel etki teması mavi renğiyle ve turizm bilinirliği teması sarı renğiyle göze çarpmaktadır. Sapanca ilçesine ait son mülakatta en yüksek değeri alan ilk üç tema ise sırasıyla; çevresel ve fiziksel etki, turizm bilinirliği ve sosyal ve kültürel etki adlı temalardır. En az bahsi geçen ve dikkat çeken asayiş adıyla belirlenen tema olmuştur. Her ilçede de aynı temalara ait renkler çoğunluktadır. Karasu'da da, Sapanca'da da ilk olarak çevresel ve fiziksel etki en yüksek değeri alırken, her ilçede de asayiş konusu düşük değere sahip olmuştur. Son olarak, tablolarda en çok göze çarpan konu ekonomi temasının Karasu ilçesinde çok az bir alanda dağılımı mevcut olmasına rağmen Sapanca ilçesinde daha büyük bir alanda isminden bahsedildiği görülmektedir.

Çalışmada belgelendirilen bir başka analiz ise; kod trendleri analizi olmuştur. Bu analizde girilen kodlar ve metin bölümleri arasındaki istatistiksel bağlantı kod renkleriyle uyumlu olacak şekilde belirtilmektedir. Yapılan analizde toplamda 7 kod ve 10 adet soru bulunduğu için bu rakamlar dahilinde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Belge bölümünün rakamsal değeri 10, frekans çizgilerinin sayısı 7 ve tema renğiyle aynı olarak Şekil 4.2'de gösterilmektedir. Sırasıyla Karasu ilçesinde yapılan son mülakat ve Sapanca ilçesinde yapılan son mülakat örneklik teşkil edecek şekilde aktarılmaktadır.

Şekil 4.2: Karasu ve Sapanca kod trendleri analizi

İlk olarak sarı rengiyle turizmin bilinirliği temasına ait konular, hem Karasu hem de Sapanca ilçelerindeki K.K.10 VE S.K.12 tarafından sıkça bahsedilerek kendilerine yöneltilen soruların hemen hemen hepsinde belirginliği görülmektedir. Yine aynı şekilde diyebiliriz ki her iki ilçede de çevresel ve fiziksel etki teması , ikinci sorudan itibaren farklı yüzdelik dilimler arasında iniş çıkış göstererek sürekli bahsedilen bir konu olmuştur. Ekonomik etki teması, Karasu ilçesine ait frekansda 2-4 arasındaki sorularda %10'un altında seyrederken, Sapanca ilçesindeki katılımcı tarafından 2-4 arasındaki sorularda daha çok konu içerisine dahil edilerek %50 civarında bir değere ulaşmıştır. Bu iki mülakatta da en az göz gönünde olan asayiş teması olmuştur. Karasu da 9. ve 10. Sorular arasında %20'nin altında bir değer almıştır. Sapanca'da ise bu değer %60'ın üstüne çıkmıştır.

Kod ilişkiler tarayıcısı ile yapılan analiz ışığında Şekil 4.3 'de Karasu'da ikamet eden katılımcıların belirlenen ana temalar üzerindeki görüş yoğunluğu ele alınmaktadır.

Şekil 4.3: Karasu katılımcılarının temalara dair yoğunluk tablosu

Tabloya göre; asayiş, turizmin bilinirliği, tarihi ve doğal mirasa etki, ekonomik etki, sosyal ve kültürel etki temaları birbirleriyle yüksek yoğunlukta bağlantıya sahipken, çevresel ve fiziksel etki teması daha az bağlantı yoğunluğuna sahiptir. Sürdürülebilir turizm teması ise; bütün temalarla çok düşük bir bağlantı içerisinde görünmektedir.

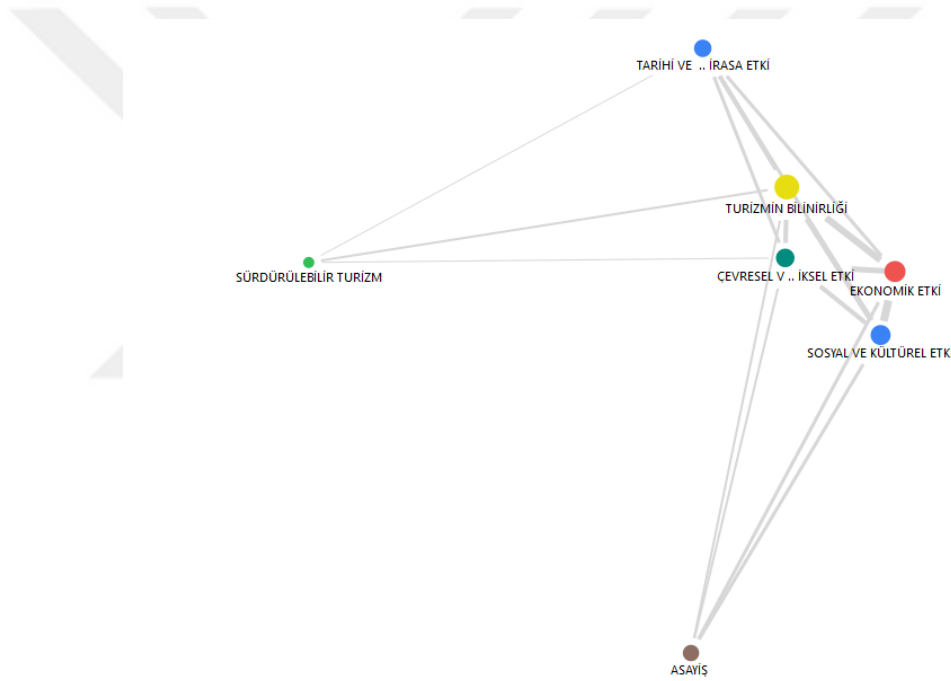
Şekil 4.4'de ise Sapanca'da ikamet eden katılımcıların belirlenen temalar üzerindeki görüş yoğunluğu ele alınmaktadır.

Şekil 4.4: Sapanca katılımcılarının temalara dair yoğunluk tablosu

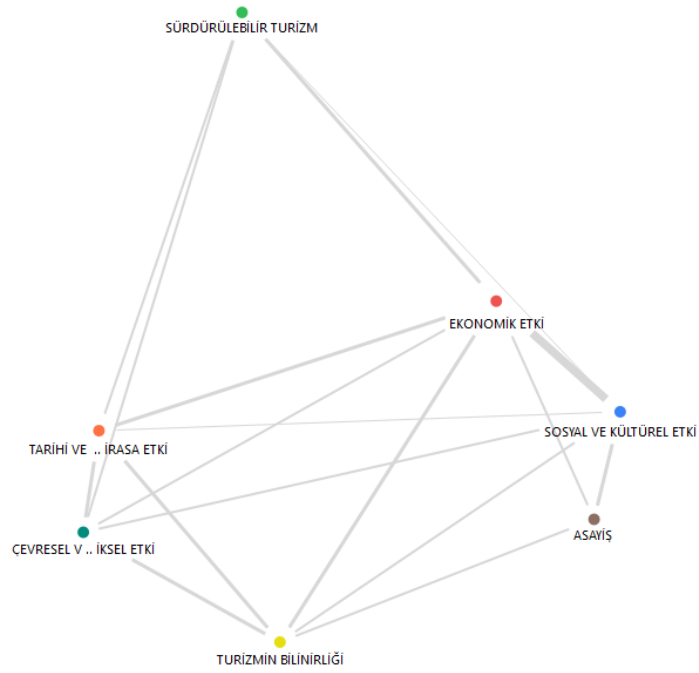
Sapanca ilçesinde de konuya ait kelimeler en yüksek frekansa sahipken, bungalov, suç, artıyor, alışkanlıklar, hastalıklar, ekonomiye iş, zarar, çocuk, kültürel, yabancı, kötü, geliştiriyor, faaliyetleri, gerçekleşen, bilgi, etkileri ifadeleri diğer yüksek değere sahip kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak iki ilçede de 50 adet kelime içerisinde birbirine paralellik gösteren ifadeler mevcuttur. En çok göze çarpan fark Karasu ilçesinde İstanbul kelimesinin yoğunluğu, Sapanca ilçesinde ise bungalov kelimesinin yoğunluğu her iki ilçede de farklılık göstermiştir.

Son olarak mükat verileri çerçevesinde belirlenen 7 adet temaya ait, katılımcıların ifadelerine dayanan temalar arasındaki bağlantıyı gösteren kod haritası analizi, Karasu ilçesi için Şekil 4.7’de, Sapanca ilçesi için ise 4.8’de verilmektedir.

Şekil 4.7: Karasu için kod haritası analizi

Analiz sonucunda ekonomik etki ile sosyal ve kültürel etki arasında yakın bir bağlantı bulunmaktadır. Aynı şekilde turizmin bilinirliği ile çevresel ve fiziksel etki arasında da yakın bir bağlantı bulunmaktadır. Bahsi geçen bu dört tema birbirleriyle yakın bağlantıda bulunmaktadır. Daha sonra bu dört temaya en yakın tema tarihi ve doğal mirasa etki teması olmuştur. Sürdürülebilir turizm ve asayiş ise; diğer temalarla bağı en uzak olan tema olmuştur. Bu en uzak iki tema birbirleriyle de bağlantı içerisinde bulunmamaktadır.

Şekil 4.8: Sapanca için kod haritası analizi

Sapanca ilçesinde elde edilen verilerde bütün temalar bağlantı içerisinde bulunmaktadır. Birbirine en yakın temalar sosyal ve kültürel etki ile asayiş temaları, tarihi ve doğal mirasa etki ile çevresel ve fiziksel etki temalarıdır. Tüm temalara en uzak kalan tema ise sürdürülebilir turizm teması olmuştur.

Tüm bu analizlerden yola çıkarak belirlenen ana temalar alt başlıklar olarak ele alınacaktır. Yapılan gözlemlere de dayanarak yorumlama ve betimleme yapıp bunlara ek olarak katılımcılara dair direkt aktarımlardan örnekler sunulacaktır.

4.1. Asayiş

Karasu ve Sapanca ilçelerinde katılımcılarla yapılan görüşmelerde asayiş teması Karasu’da 18, Sapanca’da 23 kez kodlanarak bahsi geçen ve ilişki bağı bulunan en az iki temadan biri olmuştur. Katılımcılar genel olarak turizmin gelişimiyle birlikte turizm destinasyonlarındaki suç oranlarında kötü alışkanlıklarda ve turist yoğunluğunun yaşandığı dönemlerde salgın hastalıklarda artış meydana geldiğini belirtmektedir.

K.K.1: “Madde kullanımı çok fazla... çok fazla hastalık bulaşıyor.”

K.K.2: “Şuan her şey oluyor, silah var, uyuşturucu var, kaçakçılık var... dışarıdan insanlar geldikçe bu artıyor...”

K.K.4: *“İnanılmaz derecede suç oranları arttı.”*

Mevsimsel olarak yaşanan nüfus yoğunluğunun kaza ve trafik sorunlarına yol açtığı da görüşmelerde bahsi geçen unsurlar arasında bulunmaktadır.

S.K.12: *“Kaza oranları artıyor.”*

Bunun yanı sıra beklenenin aksine nadir olarak, suç oranlarında düşüş yaşandığını belirten katılımcı/katılımcılar da mevcut olmuştur. Bu olumlu görüşler genel olarak Sapanca ilçesinde ikamet eden bireylerden elde edilmiştir.

S.K.5: *“Asayiş oranları Sapanca’da şu anda %70 oranında düşmüş bir durumdadır ama bu asayişin düşmesinin yanında ahlaki olarak ne durumda bu da tartışma konusu olabilir.”*

S.K.4: *“Son 3 yılda suç oranlarının olabildiğince azaldığı yönünde bir veriler var ellerinde, muhtemelen bununda turizmin ilçeye gelen ekonomiyle alakalı insanların muhtemelen iyi yönde etkilediğini düşünüyorum.”*

4.2. Turizmin Bilinirliği

Kuzey Marmara Otoyolunun yapılmasıyla Karasu ilçesine ulaşım daha kolay ve daha kısa sürede sağlanmaya başlamıştır. Bu da bölgeye özellikle İstanbul ve yakın çevreden gelen yerli turist sayısının artmasına sebep olmaktadır. Bir diğer artış ise; COVID-19 salgınının akabinde bireysel turizm yapmak ve doğaya kaçmak isteyen kişiler veya aileler tarafından yakın çevre olarak Karasu ve özellikle bungalov gibi bireysel tatil yapma imkanı pek çok işletmeden elde edilebildiği için Sapanca ilçelerine yönelmeyle olmuştur. Özellikle bu iki etken daha önce de pek çok cazibe unsurunun yer aldığı Karasu ve Sapanca ilçelerinin tanınmasında artış yaşanmasına ve daha çok talep edilmesine neden olmuştur.

S.K.4: *“İnsanların son dönemde outdoor turizm denen bir şeye eğilimleri vardı zaten, Sapanca da bununla alakalı zaten alt yapıya sahipti. Pandemi ile birlikte, insanlar buradaki kırsal turizme daha çok önem gösterdi... Bungalov,..., tinyhouse, glamping türü şeyi hızlandırdı. Şuanda süreç devam ediyor yani turizm açısından.”*

S.K.10: *“Turizm deyince Sapanca bence artık bungalov şehri oldu... Bir sahil bile düzgün kullanılmıyor bence hiçbir şekilde. Artık daha çok doğaya açıldı insanlar. Bir*

Sapanca sahili var baktığın zaman çok güzel ama hiçbir şekilde orası yürümüyor, büyümüyor...”

Görüşmelerle birlikte katılımcılardan elde edilen gözlemler sonucu görülmektedir ki; Karasu ve Sapanca ilçelerinde yaşanan turizm hareketliliği bölgenin bilinebilirliğini artırmaktadır. Bölge bilindikçe cazibe bölgesi haline gelmekte ve bölgeyle bağlantılı gelişmelere fayda sağlamaktadır.

K.K.3: “Turizm geliştikçe ilçemizin Türkiye’deki bilinebilirliği artıyor.”

K.K.5: “Bu Marmara Otoyolunun yapılmasıyla birlikte, ilk zamanlar biraz pahalıydı, şuanda o düştüğü için, 1,5 saate buraya geldiği için... tatilci içinde burası biraz daha, bir tık daha artık 2 yıldır ilerlemeye başladı.”

Özellikle Sapanca ilçesi gün geçtikçe gelişme göstermesi ve büyük şehirlere yakın olmasının da etkisiyle farklı turizm türlerine de ev sahipliği yapmaktadır.

S.K.3: “Sapanca artık bir kongre merkezi olma haline geldi. Çok fazla göç alıyoruz hafta sonları. Büyük kongreler burada yapılıyor... Artık seminerler buradaki otellerde yapılıyor. 500 kişilik, 600 kişilik seminerler yapılıyor. Bunun bir girdisi olmaz mı?”

S.K.5: “Genelde hafta sonu turizmi olarak faaliyet göstermektedir. Bunların içerisinde tabi Haziran-Eylül arasında genelde Orta Doğu’ya, yabancı turist olarak Orta Doğu pazarına hizmet etmekte. Diğer aylarda da iç turizm olarak genelde İstanbul %85-90’ı İstanbul ve diğer illerden de iç turizm olarak talep görmektedir.”

4.3. Tarihi ve Doğal Mirasa Etkisi

Karasu ve Sapanca ilçeleri genellikle doğal güzellikleriyle denizi, kumu, yeşili, mavisiyle ön plana çıkan ve bu unsurların çerçevesinde gelişen etkenlerle cazibe alanları olarak görülmektedir. Bu doğrultuda öncelikli olarak değinilecek konu, tarihi yapı noktasında her iki ilçede de çok fazla tarihi eser veya tarihi çekim unsuru haline getirilmiş bir alan bulunmamaktadır. Genel olarak mevcut olan az sayıdaki küçük, büyük tarihi miraslar ise ya turizm dışında koruma amaçlı restore edilerek koruma altına alınmış ya da kendi haline terk edilmiş durumdadır. Mülakatlar sırasında Karasu katılımcıları tarafından değinilen konu bölgede tarihi bir kalenin bulunduğu ve buraya ilgi kurumlar tarafından gerekli çalışmaların yapılması için adım atılmaya başlandığı

olmuştur. Bu doğrultuda, Karasu ilçesindeki 7. Katılımcı tarihi kale ve bu değerleri turizme katma konusundaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

K.K.7: “Bunları değerlendiremedik. Bunları daha da açmamız lazım. Bir Tuzla Kalesi var mesela. Bir yaz Geçit köyünde çok eski tarihi mağaralar var. Rumlardan kalma şeyler var. Bunları değerlendiremedik. Yani onların değerlendirilmesi lazım.” “Kaleye el atılıp buradan Sakarya Nehri'nden şey turizmi yapıp orada çay ikram ve kale tekne turizmiyle çok farklı bir bölge olabilir. Oraya güzel bir projeye o zaman inan ki yaz turizmi değil, kış turizmi daha güzel olacağına inandım.”

Doğal miras konusunda ise, yerel halkın çoğunlukla şikayetçi oldukları gözlenmiştir. Daha fazla turizmi hareketlendirmek ve daha fazla turist çekebilmek adına mevcut ormanların, yeşil alanların, doğal güzelliklerin tahrip edildiği kişilerce dile getirilmektedir.

S.K.5: “Maalesef bu konuda pek olumlu etkileri vardır diyemeyeceğim. Özellikle Sapanca doğa olarak hem gölüyle hem de yeşiliyle bir bütün olarak bir ova vazifesi görmekte ama son dönemlerde özellikle yeşil alanların turizm amaçlı değil de barınma amaçlı olarak ihlal edilmesi, buradaki görsel dokuyu da tabiatı da etkilemektedir.”

S.K.10: “Aşırı derecede ağaçlandırma bitmiş durumda... Şöyle dağlara bakıyorduk birkaç ışık vardı sadece, şuanda dağa baktığımızda bir şehir var orada, ağaçlandırma gidiyor.”

S.K.12: “Sapanca yeşiliyle özleşmiş, gölüyle, mavisıyla, yeşiliyle özleşmiş bir ilçeyken artık yeşil oranı gittikçe azalıyor.”

Az sayıda katılımcı/katılımcılar doğal güzellikler ile turizmin olumlu bağının kurulduğuna dair ifadelerde bulunmuşlardır.

K.K.3: “Turist sayısı arttıkça, doğal güzellikleri yerel yönetimler daha iyi hale getiriyorlar...Bizim gizli olan miraslarımız da bu şekilde ortaya çıkıyor.”

S.K.4: “Zaten bizim bu işi yatırım yapan arkadaşlar arazideki yeşillikten ve o doğa örtüsünden faydalanıyorlar. Çoğu şuanda arazinin zaten, burada doğa sattıkları için çok bir etkisi yok bence.”

4.4. Çevresel ve Fiziksel Etki

Yerel halka yöneltilen turizmin çevresel etkisine yönelik sorular karşılığında genel olarak; yeni yapılar inşa etmek için yeşil alanların tahrip edildiğine dair cevaplar ifade edilmiştir.

K.K.4: *“İnanılmaz tahribat var. Deniz kenarının hemen asfaltın, yolun yan tarafında inanılmaz bir betonlaşma var, hiçbir yeşil alan kalmadı.”*

S.K.7: *“...Turistlere özel ya da halka özel bir şeyler yapılacak diye, yeşillik alanımız tamamen kaybolmak üzere”*

Bunun yanı sıra bölgenin geliştirilmesine ve turizm çekiciliği olan yerlerin cazibe merkezi haline getirilmesine yönelik disiplinler tarafından olumlu katkı ve çalışmaların yapılması, diğer belirleyici cevaplar arasında yer almaktadır.

S.K.6: *“Bazı yatırımlar daha artabiliyor... ilçeye yapılan yatırımlar, normalde daha olmayacak olan yatırımlar, bunlar artabiliyor. Yollar yapıldı daha fazla niye? Çünkü daha kolay turistler gelsin, gelebilsin diye.”*

Yerel halka yöneltilen sorular neticesinde hem Karasu hem de Sapanca ilçesinin sezonluk artışlarının olduğunu bu dönemlerde artan nüfus ile birlikte pek çok toplu alanlarda sıkıntılar yaşandığı anlaşılmaktadır. Bunların başında trafik yoğunluğu, hastanelerde fazla sıranın olması, toplu taşıma araçlarındaki yoğunluk gibi aksaklıklar gelmektedir.

K.K.4: *“Karasu'nun belirli bir kapasitesi var, yazın bunun üzerine çıkıp, sosyal imkanlardan yararlanamama gibi olumsuzluklar meydana geliyor.”*

K.K.6: *“1.000.000'lük bir nüfusu, 67.000'lik bir ilçeye sığdırma yaptığımız zaman bu da çok büyük, ciddi sıkıntılar doğuruyor.”*

K.K.7: *“İstanbul'a yakın olmasından dolayı 70.000 nüfusu olan bir bölge, yazın 1.000.000'a kadar ulaşıyor. Bu da neye neden oluyor? Bizim hastanemiz olsun, güvenlik güçlerimiz olsun ne bileyim sağlık ocaklarımız olsun nereye göre yapılmış? 70.000 nüfusa, 1.000.000 nüfus olunca... yeterince cevap veremiyorsun.”*

K.K.8: *“Karasu'nun nüfusu ortalama 100.000, yazın 1.000.000'u aşıyor. Hatta bayram tatillerinde 2.000.000 yani 2.000.000, 1.500.000 telefondan sinyal alınıp ki çocuklarının*

da telefonunun olmadığını varsayarsak 2.000.000'u bulabiliyor. O ciddi anlamda ulaşımı bile aksatıyor."

"Şehirde alt yapıyı geliştirdi, yollarımızı geliştirdi, çarşı pazarımızı geliştirdi."

"Bütün sistem çöküyor, su, sularımız sık sık kesilir. Çünkü alt yapı kaldırmıyor bir noktadan sonra. Elektrik kesintileri, hastanede sıra bulamıyorsun."

S.K.3: "Trafik yönünden çok zordayız. İlk önce onu söyleyeyim. İnsan sayısının artmasıyla hizmet sahamız daha da büyüdü. Yerleşik nüfusumuz her ne kadar 40.000 de olsa, 500.000'i buluyor hafta sonu bizim kalabalıklığımız. Bunun da tabii zorlukları var."

4.5. Sürdürülebilir Turizm

Turizmin gelişimi bazı alanlarda olumlu yönde etkide bulunurken bazı noktalarda olumsuzluklara sebep olmaktadır. Bunlardan biri de geri dönüşü olmayacak şekilde doğal döngüye yapılan zararlarıdır. Karasu denizi, kumu ve doğal çekim alanlarıyla bağlantılı bir ilçe, Sapanca ise yeşiliyle, mavisiyle ve pek çok spor imkanlarının olduğu gölüyle bilinen ve öne çıkan bir ilçe olarak mevcudiyetini sürdürmektedir. Bu ilçelere daha fazla turizm çeşitliliği sunmak veya turist çekmek amacıyla pek çok kontrollü yapılanmaların yanında yanlış adımlar atılarak yapılmak istenen girişimlerinde mevcut olduğu görülmektedir.

K.K.10: "Doğal seleksiyonlu alanların hızlıca işgali vatandaş tarafından, insanları toplum tarafından işgal edilmesi, kontrolsüz olarak işgal edilmesi de ileriye dönük, geleceğe dönük sıkıntılı bir işe dönüşüyor."

S.K.3: "Mülk edinemiyoruz, dedelerimizden babalarımızdan kalanın üzerine hiçbir şey katamaz hale geldik. Aksine satar hale geldik yani üstelik yabancılara patır patır gidiyor."

S.K.2: "Buna iyi bakan bir kesim de var, pek olumlu karşılamayan kesim de var tabii. Bu da tamamen ticari, mali düşünenler artık esnaflar için bu dışarıdan gelen için iyi ama yabancı geldiği sürece bu kendi öz varlıklarını satan halk tabii yarın parası bittiğinde düşünceler değişiyor."

S.K.6: “Kontrolsüz bir şekilde işte bungalov her yerde türetildi...olumsuz etkileri çok fazla olumludan ziyade. Çünkü bu iş biraz kontrolsüz yapılıyor. Denetimin çok iyi olduğunu düşünmüyorum...Sonraki zararlar uzun zaman sonra ortaya çıkacak. Belki bizim çocuklarımıza, belki torunlarımıza. Şuan anlaşılmıyor çok fazla gelir tatlı geliyor.”

Görüşmelerde bahsi geçen bir başka önemli konu ise turizmin belirli bir döneme sığdırılmaya çalışılmasıdır. Bunun yerine tüm yıla yayarak yapılacak olan turizm hareketliliğinin anlık dolma ve boşalma, sadece belirli dönemlerde turizmden elde edilen olumlu unsurlar, ekonomik bağımlılık gibi konularda olumlu yönde etkiye sebep olacağı yapılan gözlemler arasında yer almıştır.

K.K.3: “Karasu’umuzda turizm sadece inşaat olarak büyüyor ve sezonumuz çok kısa... maksimum 3 aylık bir sezon. Bunu biz Karasu’da daha fazla bir zamana yayarsak, daha fazla bir etki olacağına inanıyorum.”

4.6. Ekonomik Etki

Karasu ve Sapanca ilçelerinde yapılan görüşmelerde en ön planda olan etken, turizmin ekonomik etkisi olmuştur. Görüşmelerde, katılımcılardan alınan cevapların genellikle ekonomi teması ile bağlantı içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Ekonomik etki her iki ilçede de önemli rol oynamaktadır. Katılımcılar genelde ekonomik etkiye dair olumlu görüşler belirtmektedir.

K.K.3: “Yazın yaptığımız işler, kışın yaptığımız işleri üçe, dörde, beşe katlıyor.”

“Sezonluk olarak gözle görülür artış var.”

“Küçük esnaf, büyük esnaf hepsine dokunuyor, iyi anlamda dokunuyor.”

K.K.6: “Maddi olarak Karasu’ya çok büyük katkı sağladığını düşünüyorum.”

K.K.8: “Daireni de satıyorsun, fındığını da satıyorsun.”

K.K.9: “Herkesine bir katkısı var ekonomik olarak.”

Turizmin ekonomik etkisi açısından olumlu yönde olan başka iki görüş ise farklı iş alanlarının ortaya çıktığı ve istihdama katkısının bulunduğu olmuştur.

S.K.1: “Ekonomik anlamda ciddi bir katkı sağlıyor ilçeye,... ekonomiyi Sapanca’da güçlendirdi son zamanlarda ancak onunla beraber birazcık kontrol altında olsa daha iyi olur tabi...hala turizm ilçesi resmi olarak ilan edilmiş değil.”

“Son 4 yılda iş arayan sayısı mesela çok azaldı, boşta insan bulamıyoruz. Çalışacak insan sayısı yok çünkü bu konaklamalardan dolayı şey oldu işsizlik bu bölgede bitti gibi bir şey.”

S.K.3: “Ekonomiye harika girdileri var. Her sektöre hizmet ediyor. Bahçedeki otu biçenden, çamaşırı yıkayan, kahvaltıyı hazırlayan ne bileyim içeriği temizleyen her kesime iş olanağı sunuldu.”

Fakat olumsuz etkilerde söz konusu olmuştur. Bunun en başında da turistlere dair fiyat artışı yapılması ve bunun yerel halkın alım gücünü düşürmesi konusu gelmektedir.

S.K.6: “Genel herkesin yüzü bu konuda gülüyor işin açıkçası.”

“Şöyle bir olumsuzluk diyebiliriz: İlçede yaşayanlara pahalı geliyor birçok şey, yani burada yaşayanlar turistlere göre fiyatlar olduğu için işte bir restoranda, bir yemekte veya bir gezme yerlerindeki fiyatlar yerel halkın normal gelir düzeyindeki halka pahalı gelebiliyor.”

S.K.7: “Maddi olarak kazandırdıkları kadar, kendi halkına zarar verdiklerini düşünüyorum. Çünkü bu sefer kendi halkı da turistlerden ötürü maddi olarak sıkıntı yaşamaya başladı.”

S.K.11: “Turizm bir yerde iyi bir yerde kötü, iyi yönleri de var kötü yönleri de var. İyi yönleri; biraz gelir getiriyor ama halka da çok pahalıya satılıyor. Yaşın yanında kuru da yanyor bu arada.”

S.K.12: “İki ayrı fiyat veriliyor... Bir ürünün fiyatı tektir. Pahalı satarsın, ucuz satarsın ama tektir ama burada yerliye ayrı fiyat, yabancıya ayrı fiyat.”

4.7. Sosyal ve Kültürel Etki

Katılımcılar turizmin sosyal ve kültürel etkisine dair hem olumlu hem de olumsuz içerikli ifadelere değinmişlerdir. Olumlu olarak; farklı kültürleri tanıyarak yerel halkın kendini geliştirmesi daha ön planda olmuştur.

K.K.3: *“Farklı farklı kültürleri alıyoruz buradan, farklı kültürlerde nasıl yaşıyorlar, nasıl eğleniyorlar, nasıl giyiniyorlar, ne yiyorlar, ne içiyorlar? Bunların hepsini bizde onlardan öğreniyoruz tabi.”*

S.K.3: *“Almak istediğiniz kadarını alıyorsunuz ama farklı insanlar görmek, farklı kişiler tanımak, farklı farklı mesleklerle muhatap olmak tabi ki insanlara bir şeyler katıyor.”*

S.K.4: *“Turizmin girdiği yerde illa bir etkileşim oluyor, değişim oluyor...”*

“İnsanların iletişimini bile geliştirebiliyor. İşte buradaki daha önce fabrikada çalışan veya kahve ortamlarını söyleyeyim duran arkadaşlar şu anda insanlarla diyaloglarında iletişimi güçlendirdiler.”

S.K.5: *“Gelen herkes kendi kültürünü, buradaki yaşayanlarda kendi kültürüyle bir mozaik halinde bütünleşmektedir.”*

Olumsuz görüş olarak en dikkat çekici nokta ise; bölgelere gelen yerli turistlerin yerel halkı alt seviyede görerek onlara karşı takındıkları tavır olmuştur.

K.K.1: *“İstanbul’dan gelen insanlar, genelde bizleri paralarıyla satın alacaklarını düşünüyorlar. Sevmiyoruz onları.”*

K.K.4: *“Sosyal çevreye etkisi ahlaki yönden var. Elbette ki yani bunu düşünmek lazım çünkü buradaki insanlar biraz daha muhafazakar ama dışarıdan gelen insanlar biraz daha farklı...sosyal olarak bir sıkıntısı oluyor tabi.”*

“Buradaki insanlar genelde rahatsız oluyor...insanlar arasında bir çatışma meydana gelebiliyor.”

K.K.5: *“Burasını atıl görmeye başlıyor İstanbul’dan gelen kişi.”*

K.K.6: *“Sosyo-kültürel olarak ben Karasu’ya bir şey kattığını düşünmüyorum, aksine yıpratıyor Karasu’yu...”*

“Yerel halk gelen turistleri istemiyor.”

K.K.7: *“Gelen turistler şöyle burasını küçük ilçe gördüğü için farklı gözle bakabiliyor. Bu sefer buranın yerli esnafı da yani bunu pek hoş karşılamıyor.”*

S.K.6: *“Yerel halkımızın, çoluk çocuk, delikanlılarda, gençlerde bile bir ahlak bozulması söz konusu.”*

“Sosyalleşme adı altında evet ahlak ve kültür bozuluyor.”

S.K.11: *“Eski kültürümüz kalmadı.”*

S.K.12: *“Kültürel olarak halkın dejenere olduğunu düşünüyorum.”*

BÖLÜM 5. SONUÇ, ÖNERİ VE DEĞERLENDİRME

Son yıllarda turizm özellikle ekonomi başta olmak üzere en göz önünde olan ve talep edilen endüstrilerden biri haline gelmiştir. Bu durum, birçok bölgenin turizm destinasyonu olarak öne çıkmasını sağlamıştır. Turizm düşünüldüğünde öncelikle o bölgenin yerel halkı akla gelmelidir. Çünkü bir bölgedeki yerel halk, turizmin varlığından ne kadar memnunsu veya turizmi ne kadar destekliyorsa, turizmin büyümesine ve gelişimine o derecede katkı sağlayacaktır.

Hem Karasu hem de Sapanca ilçelerinde turizmin artışıyla birlikte bu bölgeler farklı turist profillerine ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum bölgeye iyiye eğilimli insanlarla birlikte kötüye eğilim gösteren bireylerin gelmesine de sebebiyet vermektedir. Kalabalığın artması yerel halkın farklı insan tiplerini tanımaya ve onlarla iletişim kurmasını sağlamaktadır. Bu iletişim iyi yönde ilerleyebileceği gibi, kötü yönelimli insanların destinasyona getirdiği kötü durumlara meyletmeye de sebep olabilmektedir. Alkol, madde bağımlılığı, kaçakçılık, zina, hırsızlık gibi hem ahlaki bozukluk hem de suç teşkil edebilecek unsurlarda artış gözlemlenebilmektedir. Bu da yerel halkın huzurunu kaçıran bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu olumsuzlukların tam tersi olarak insanlarla ilişki kurma, farklı kişileri ve kültürleri görüp, turistlere kendini kabul ettirme arzusu bireylerin kendilerine çeki düzen verme şeklinde tanımlanan eylemlerine dönüşüp iyiye yöneltmeye de zemin hazırlayabilmektedir. Elde edilen verilere baktığımızda asayiş ile sosyal ve kültürel etki temaları birbirleriyle yakın bir bağlantı içerisindedir. Buradaki sosyal etkileşimler, kültürel alış verişler bireyleri hem iyi yöne hem de kötü yöne yönlendirebilecek etmenlerdir.

Bu doğrultuda bölgeye giriş çıkışlarda sıkı denetimlerin uygulanması, kontrol noktalarının artırılması, açılan veya açılmak istenen işletmelere daha fazla güvenliği ve asayışı sağlayacak yaptırımların uygulanması özellikle nüfus yoğunluğunun yaşandığı

dönemlerde sağlık birimlerinin ve personellerinin artırılması önem arz etmektedir. Ayrıca yoğunluğun bulunduğu zamanlarda ve özellikle yaz aylarında artan trafik sıkıntısının giderilmesi ve olabilecek kazaların azaltılabilmesi adına gerekli uygulamaların biran önce devreye sokulması gerekmektedir.

Cho (2000); Bir destinasyonun sahip olması gereken çekim unsurları, çekicilik, kamu ve özel sektöre ait yatırımlar, ulaşılabilirlik, insan kaynakları, imaj ve karakter ile son olarak fiyattır (Cho 2000'den aktaran Ünal). Bir bölgede turizmin gelişimi o bölgenin çekiciliği ile bağlantılı bir yapılandırma değildir. Bu çekiciliğin sağlanabilmesi için o bölgeye yatırımların sürdürülebilir mahiyette yapılması, reklam ve tanıtımının yapılması, imaj çalışmalarının sağlanması, ulaşım imkanlarının artırılarak kolaylık sağlanması, bölgedeki fiyatlandırılmaların denetimli bir şekilde yapılması önem arz etmektedir.

Sakarya ili pek çok doğal güzellikleri içerisinde barındırması, İstanbul gibi büyük şehirlere olan yakınlığı, farklı turizm türlerine ev sahipliği yapabilecek şekilde farklı faaliyetlerin yer aldığı ilçelerinin bulunması gibi faktörler her geçen gün bu şehrin daha da tanınarak turizme açık bir hale gelip, yerli ve yabancı turistler tarafından arzu edilen bir bölge olmasını sağlamaktadır. Aynı turist profilleri tarafından farklı cazibe alanları mevcut olan Karasu ve Sapanca ilçeleri de bu talep edilen bölgeler arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Turizmin bilinirliği teması, hemen hemen bütün ana temalarla etkileşim halindedir. Turizme dair bölgenin bilinirliği arttıkça olumlu ve olumsuz yönde bölgede asayiş uygulamaları, sürdürülebilir turizm anlayışı, sosyal, kültürel ve ahlaki yapı, fiziki ve çevresel faktörler, tarihi ve kültürel değerler, ekonomi mutlaka etkilenmektedir. Bu noktada öncelikli olarak yapılması gereken yetkili birimlerce zararlı etkileri azaltan ve olumlu yönleri artıran proje ve denetimleri uygulamaya koymalarıdır. Daha sonra bu denetimler eşliğinde turizmi artıracak eylemlerin faaliyete geçirilme çalışmaları yapılmalıdır. Destinasyonun reklam ve imaj çalışmalarını artırmak, sürdürülebilir şekilde bölgeye olan yatırımlara destek olmak, ulaşım imkanını kolaylatıracak çalışmalar yapmak ve son olarak bölgedeki artan fiyat karmaşasına kontrol getirmek bu kapsamda yapılacak çalışmalar arasında yer almalıdır.

Elde edilen sonuçlar ve yapılan çalışmalar neticesinde hem Karasu hem de Sapanca ilçelerinde çok fazla tarihi mirasa dair yapılar bulunmamaktadır. Günümüze gelmiş

bulunan az sayıda da olsa bu tarihi miraslara sahip çıkılarak, tabelalarda yer alacak şekilde turizme kazandırılması bir borçtur. Hem Karasu'da hem de Sapanca'da tarihi kele kalıntıları, bunların yanı sıra Karasu Yeni Mahalle sahilinde tarihi mevziler bulunmaktadır. Fakat bunlardan çoğu kişinin haberi bulunmamaktadır. Yetkililer buralarda gerekli restorasyon çalışmaları başlatmalıdır. Böylelikle bu bölgelerde bulunan mevcut turizme hem tarihi değerler eklenerek çeşitliliği sağlanmış olacak hem de mirasımız korunacaktır.

Her iki ilçede hem mavisıyla hem yeşiliyle ön plana çıkan bölgelerdir. Turizmin her geçen gün artmasıyla yeni yapılara yer verilmeye başlanmıştır. Bu da ormanların, tarım alanlarının, ağaçların yerine yeni betonlaşmaların yapılması anlamına gelmektedir. Bu artan tahribat yeşil alanların ve doğanın geri dönüşü olmayacak şekilde bozulmasına neden olmaktadır. Bu konuda önemle ve titizlikle yeni yapıların yapılmasına dair bir sınır ve denetim getirilmesi gerekmektedir. Yoksa bu hızlı artış mevcut destinasyonların çekim unsuru olan yeşil ve mavi tonlarının artık silinmesine sebebiyet verecektir.

Hızlı nüfus artışı özellikle yoğun dönemlerdeki kalabalıklık alt ve üst yapıya ait unsurları çok yönlü etkilemektedir. Yerel halk artan yapılaşmalar neticesinde elektrik aksaklıkları, su ve elektrik kesintileri, yoğun trafik, hastane ve market gibi yerlerde uzun sıralar bekleme, sulara kirli suların karışması, salgın hastalıkların artması gibi olumsuzluklara maruz kalmaktadır. Bu yaşanan aksaklıklar yerel halkın turizmin sebep olduğu yoğunluğa karşı öfkeli bir duruş sergilemesine bu da turizme ve turiste yönelik tutumlarında olumsuz davranışlar göstermelerine yol açan sebepler arasında yer almaktadır.

Turizm farklı kültürlerin birbirleriyle kaynaştığı aktif eylemler bütünüdür. Hem yerel halk hem turist kendi kültür ve değerleriyle sürekli iletişim halindedir. Farklı bölgelerden, ülkelerden olan farklı değer yargılarına sahip bireylerin birbirlerini anlamaya, tanımaya çalışması çok güzel bir alışveriş ifadesidir. Bu alışveriş yerel halk gözüyle genelde olumlu karşılanmaktadır. Başka insanları tanımak onlarla iletişim kurmak bu sebeple aktif olmak bireyleri mutlu edebilmektedir. Tabi bunların yanında her kültürün kendi inanç değerleri ve ahlak yapıları mevcuttur. Farklı kültürler belli bir düzene alışmış insanlarca her zaman olumlu karşılanmamaktadır. Çok çeşitli insanları ağırlamak farklı değer yargılarına sahip olmaları, yerel kültürü ve sosyal hayatı olumsuz

yönde de etkilemektedir. Özellikle gençlerde yaşanan farklılıkları deneme ve özenme hissi, kendi değer yargılarını ve aile yaşantılarını beğenmeme, dini inaçlarımızda ve değer yargılarımızda olmayan eylemleri yapmak arzusu turizmin sosyal ve kültürel değerlere dair olumsuz etkilerinden bazıları olarak öne çıkmaktadır.

Özellikle değinilmesi gereken en önemli konu turizmin ekonomiye dair etkileridir. Mevcut araştırma esnasında da elde edilen verilerde de en ön planda olan ve kendinden en çok bahsettiren ana tema ekonomik etki teması olmuştur. Turizm ekonomiden ekonomide turizmden enerjisini karşılamaktadır. Yeni iş alanlarında artış, istihdama katkısı, işsizlik sayısının azalması, bölgesel kalkınmanın artması, ülke ekonomisine girdi sağlaması, yerli ve yabancı para akışının sağlanması gibi unsurlar turizmin ekonomiye olumlu etkileri arasında yer almaktadır. Yöre yalkı ekonomik etkinin olumsuz yönlerinden bahsederken; genelde bölgedeki fiyat artışına sebep olduğuna ve bundan da yerel halkın fazlasıyla etkilendiğine değinmektedir. Bu ve bir kısım olumsuzluklara rağmen yerel halk en çok turizmin ekonomik etkilerinden memnun kalmaktadır. Araştırmadaki içerik analizlerine de baktığımızda ekonomik etki temasının diğer temalar ile bağlantısı bulunmaktadır. Ayrıca farklı sorulara verilen cevaplar içerisinde dahi ekonomi bahsi sürekli geçmektedir.

Literatür taraması ve yapılan nitel araştırmaya dayanan gözlem ve mülakatlar neticesinde elde edilen veriler, çalışmada açıklaması yapılan eşitlik teorisine dayandırılabilir. Çünkü mülakatlar ve gözlemler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda görülmektedir ki; turizm endüstrisine dayanan girdiler ne kadar bireyleri olumlu yönde etkiliyorsa veya denge de tutuyorsa, turizme karşı bakış açısı ve desteği de o ölçüde olumluya doğru yönelim göstermektedir. Eğer kişileri ağırlıklı olarak olumsuz yönde etkiliyor ve herhangi bir çıkar elde edilmesi söz konusu değil ise genelde olumsuz düşüncelere doğru yönelime ve turizmin gelişimine karşı çıkılmasına sebep olduğu gözlemlenmektedir.

Son olarak; bölgeye yönelik yapılanma doğanın tahrip olmasına ve sürdürülebilirliğin azalmasına sebep olmaktadır. Bu çerçevede yapılanmalarda daha fazla denetim ve kontrol sağlanması gerekmektedir. Karasu ve Sapanca destinasyonlarındaki doğal güzelliklerin öne çıkarılma çalışmaları aktif bir şekilde işlemektedir. Ancak her iki ilçede de bulunan tarihi yerlere daha çok önem verilip, bu tarihi mirasların gün yüzüne

çıkılarak turizme kazandırılması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda restorasyon faaliyetleri artırılmalı ve bu yerlerin kahverengi tabelalarda daha geniş bir yer bulması sağlanmalıdır. Her iki ilçede de tarihi kale kalıntıları mevcut olmasına rağmen buralara ulaşım güçlüğü mevcuttur. Bu tarihi değerlerin kazı, restorasyon ve ulaşım dair iyileştirmeler gerçekleştirilerek ilçelerin tarihsel ve turistik potansiyelini artıracak şekilde planlamalar yapılmalıdır. Aynı zamanda tarihi değerler farklı turistik ürün eklemeleriyle zenginleştirilip, tanıtımı yapılmalı ve cazibe unsuru haline getirilerek tarihi değer olarak turizme kazandırılmalıdır. Her geçen zaman diliminde yerel halk, turist ve turizme olumlu bakmaya başlamıştır. Analizler ve gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda yerel halk ile turistler arasındaki ilişkiler genellikle pozitif yönde ilerlemektedir. Ancak yaşanan bazı olaylar, turistlerin yerel halka yaklaşımı, sergilenen tutum ve davranışlar yerel halk ve turist ilişkisinde zaman zaman problemlere yol açmaktadır. Bu olumsuzlukların azaltılabilmesi için hem yerel halkın hem de turistlerin birbirlerine olan bakış açılarını değiştirmeye ve iyileştirmeye yönelik çalışmaların ön çıkarılması önemlidir. Turizm, ekonomik açıdan Karasu ve Sapanca için önemli bir etkiye sahiptir. Turizmin artış göstermesiyle birlikte her iki destinasyonda da farklı iş alanları artmış ve istihdam olumlu yönde gelişme göstermiştir. Sapanca ilçesinde turistlere yönelik fiyat artışları yapıldığı söz konusu olmuştur. Bu da yerel halkın ekonomik açıdan zarar görmesine sebebiyet vermektedir. Yetkililerin bu konuda gerekli denetimleri yapmaları önem teşkil edecek bir konudur. Buna ek olarak mevsime bağlı turist artışı yaşanan dönemlerde nüfus yoğunlaşmaktadır. Bu sezonluk artış sağlık kurumlarının, toplu taşıma araçlarının yetersiz hale gelmesine ve trafiğin aksamasına sebep olmaktadır. Yaşanan bu yoğunluğun azaltılması ya da artan ihtiyaçların karşılanmasına yönelik alt ve üst yapı çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Sezonluk turizm artışı olup diğer zaman dilimlerinde durgunluk yaşanmaması adına elde bulunan diğer çekim unsurları da kullanılarak turizm faaliyetlerini tüm yıla yaymak özellikle turizme yönelik ekonomiyi olumlu yönde etkileyecektir. Turizm destinasyonlarında sürdürülebilirlik ve pozitif sonuçların elde edilmesi için yapılan tüm iyileştirmelere turizmin bir bileşeni olan yerel halkın da katılımı sağlanmalıdır. Turizme dair yapılandırma çalışmalarında yerel halktan da temsilen bireyler bulundurulacak, söz söylemesine ve karar almasına fırsat verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Ahipaşaoğlu, S. ve Arıkan, İ., (2003), *Seyahat İşletmeleri Yönetimi ve Ulaştırma Sistemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akdu, U. ve Öktem, E., (2019), Turizmin Ekonomik, Sosyal, Çevresel ve Kültürel Etkilerine Yönelik Yöre Halkının Farkındalığı; Gümüşhane Örneği, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(EkSayı), 232-239.
- Akoğlan Kozak, M., (2011), *Otel İşletmelerinde Kat Hizmetleri Yönetimi*, Ankara: Detay:Yayıncılık.
- Akova, O. ve Çalık, İ. (2013), Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Etiği Algılamaları: Sakarya Üniversitesi Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 101-114). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Akova, O., (2006), Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2 (1), 1-34
- Aktürk, E., (2019), *Dini Yönelim ve Seküler Dünya Görüşünün Turizmin Algılanmasına Etkileri*, (Doktora tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Alaeddinoğlu, F. (2007), Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama şekli, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-16.
- Altanlar, A. ve Akıncı Kesim, G., (2011), Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Yöre Halkı ve Yerli Turistlerin Davranış ve Beklentilerini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma; Akçakoca Örneği, *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 3 (2), 1-20, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/565029>
- Altıntaş, V., (2010), *Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli*, (Doktora tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Altundaş, Y. ve Mesci, Z. (2012), Kurumsal Yönetim Raporlarında Çevresel Duyarlılığın Tespiti: İMKB’de İşlem Gören Turizm şirketlerinin Çevresel Açıklamalarının İncelenmesi, B. Zengin (Ed.), *XI. Geleneksel Turizm Paneli içinde* (s. 174-185). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Altunel, M.C., (2009), *Yerel Halkın Turizmin Gelişmesine Verdiği Desteği Etkileyen Faktörlerin Sosyal Değişim Teorisi Açısından İncelenmesi: Alaçatı Örneği*, (Yüksek lisans tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Atasoy, E., E. Recep ve A. Soykan, (2008, 12-14 Eylül), Bursa ve Uludağ'ın Turizm Potansiyeli ve Sorunları, *International Conference Education, Science, Economics And Technologies In The Global World*. Bulgaria: Burgas, 1-9.
- Ay, A., (2014), *Yerel Halkın Turizmin Etkileri İle İlgili Algı Ve Beklentileri: Edirne İli Üzerine Araştırma*, (Yüksek lisans tezi), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Ayazlar, R., (2017), Kırsal Turizmde Yerel Halkın Tutumu, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 53-69.
- Batman, O. ve Akyüz, M. (2013), Butik Otel İşletmeciliğinde Sultanahmet Uygulamalarının Taraklı'ya Modellenmesi. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 353-361). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Batman, O. ve Bahadır, İ. (2013), Kuzey Sakarya Bölgesi Turizm Değerleri Araştırma Sonuçları. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 19-24). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Batman, O. ve Çankırı, P. (2013), Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Sektörde Kalma Eğilimleri: Sakarya Üniversitesi Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 115-128). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Batman, O. ve Çömlek, Z. (2013), Alternatif Turizm Kapsamında Paintball ve Sakarya Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 169-174), Sakarya: Melisa Matbaası.
- Batman, O. ve Ulusan, Y. (2013), Alternatif Turizm Kapsamında Yamaç Paraşütü Sporu ve Sakarya Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 161-168). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Batman, O. ve Yavuz, H.(2013), Jüstinianus (Jüstinyen) Köprüsü ve Çevresinin Rekreatif Amaçlı Kullanımı. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 177-186). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Bertan, S., (2009), Turizmin Çevre Üzerinde Yarattığı Etkiler : Pamukkale Örneği, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20 (2), 204-214, issn: 1300-420
- Boğan, E. ve Sarıışık, M., (2016), Yerel Halkın Turizm Faaliyetine Yönelik Görüş Ve Algılamalarının Belirlenmesi Üzerine Alanya'da Bir Araştırma, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12, 325-342, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/309540>
- Bulut, E. (2015), *Gaziantep Turizmi Ve Sürdürülebilirlik: Yerel Halk Bakış Açısı Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek lisans tezi), Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Çalışkan, U. ve Tütüncü, Ö. (2008, 23-27 Nisan), Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması, *IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, Belek, Antalya, 127-148.
- Çeken, H. ve Ateşoğlu, L., (2008), Küreselleşme Sürecinde Turizm Endüstrisinin Avrupa Birliği ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi, *Gazi Üniversitesi*

Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (1), 136-151.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/gaziticaretturizm/issue/49890/639513>

- Çeken, H., Ateşoğlu, L., Dalgın, T., Karadağ, L. (2008). Turizm Talebine Bağlı Olarak Uluslar Arası Turizm Hareketlerindeki Gelişmeler, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 72-77.
- Cengiz, E. ve Kırkbir, F., (2007), Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi İle Turizm Desteği Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 19-38.
- Çiçek, D. ve Sarı, Y., (2018), Yerel Halkın Turizme Olan Desteği: Türkiye'deki Sakin Şehirler Üzerine Bir Araştırma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 185-196.
- Çılğınoğlu, H. Ve Çelebican, Ü., (2023), Kastamonu İlinde Turizm Türleri Farkındalığı Üzerine Bir Ölçüm, *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 42-62.
- Çolak, O., (2020), *Turizmin Sosyal Çevreye Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Taraklı Örneği*, (Yüksek lisans tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Çolak, O., (2023), *Sapanca Destinasyonunda Sürdürülebilir Turizm Gelişimi*, (Doktora lisans tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Çolak, Z. ve Çömlekçi, İ. (2012), 2008-2009 Küresel Ekonomik Krizinin Turizm İşletmelerinin Finansal Tablolarına Etkileri: İMKB Örneği. B.Zengin (Ed.), *XI. Geleneksel Turizm Paneli içinde* (s. 136-150). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Coşkun, S. ve Saydam, R. (2012), Turizm İşletme Ve Belediye Belgeli Otel İşletmelerinde Uygulanan Rekabet Stratejilerinin Karşılaştırılması: İzmit Örneği. B. Zengin (Ed.), *XI. Geleneksel Turizm Paneli içinde* (s. 287-304). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Dağdeviren, A.,(2015), *Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerini Algulamalarının Yaşam Tarzı Boyutuyla İncelenmesi*, (Doktora tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dal, N., (2008), *Kuşadası'nda Kıyı Kullanımı Ve Turizmin Çevresel Etkileri Üzerine Yerel Halkın Tutumları*,. (Yüksek lisans tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Doğan, D.M., (1996), *Büyük Türkçe Sözlük*, (11. Baskı), İz Yayıncılık.
- Doğanay, H. ve Zaman, S., (2019), *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Ankara: Pagem Akademi.
- Durmuş, E.,(2021), *Turizmde Destinasyon Marka İmajı Algısı ve Sapanca Bölgesi Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek lisans tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Egresi, I., Bayram, B., Kara, F., Kesik, O. A., (2012), Unlocking the potential of religious tourism in Turkey, *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 9 (1), 63-80.

- Ekici,R., (2013), *Destinasyon Yaşam Seyri Ve Yerel Halkın Turizm Gelişimine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi*, (Yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Ekin, Y., (2011), *Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller ve Antalya Altın Portakal Film Festivali'nin Yerel Halk Üzerindeki Sosyal Etkileri Konulu Bir Araştırma*, (Doktora tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Emiroğlu, B. D., (2013), *Kazdağı Yöresinde Yaşayan Yerel Halkın Kırsal Turizme Bakışının Değerlendirilmesi: Adatepe ve Mehmetalan Köyleri Örneği*, (Yüksek lisans tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Ercan, F. (2012), Özel İlgi Turizmi Kapsamında İstanbul'daki Görsel Sanat Galerisi Envanterinin İncelenmesi. B. Zengin (Ed.), *XI. Geleneksel Turizm Paneli içinde* (s. 252-270). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Erden, Ö. İ., (2014), *Yerel Halkın İzmir Enternasyonal Fuarı'nın Etkilerine Yönelik Algıları*, (Yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Erdoğan, Ç. ve Zengin, B. (2012), Turizm Lisans Öğrencilerinin A ve B Tipi Kişilik Özelliklerine Göre Mesleki Yönelimlerinin Belirlenmesi: Sakarya Üniversitesi Örneği. B. Zengin (Ed.), *XI. Geleneksel Turizm Paneli içinde* (s. 121-135). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Erkılıç, E. (2019), Yerel Halkın Turizm Algısı Ve Turizmin Gelişimine Yönelik Tutumları: Rize Örneği, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 1, 66 – 82.
- Ertürk, H., (2018), *Rüyaların Sosyal Temsilleri*, (Yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Genç, K., (2020), *İstanbul'da Aşırı Turizm: Sivil Toplum Kuruluşları Görüşleri Üzerinden Yorumsayıcı Ve Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, (Doktora tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Gökdeniz, A., Erdem, B., Dinç, Y., Çelik Uğuz, S., (2015), *Gastronomi Turizmi: Ayvalık'ta Talep Boyutuyla İlgili Bir Araştırma*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güdü Demirbulat, Ö., (2012), Turizmin Sosyal Ve Kültürel Etkilerinin Turist Rehberleri Tarafından Algılanması Üzerine Bir Araştırma: Trabzon İli Örneği, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 53-75.
- Gül, K., Erdem, B., Gül, M., (2013), Yerel Festivallerin Etkinliğine Bağlı Ziyaretçi Kazanımları: Sındırgı Yağcıbedir Festivali Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 213-239. <http://dergipark.gov.tr/sduiibfd/issue/20818/222768>
- Gündoğdu, C. ve Demirkol, Ş. (2012), Turizm İşletmelerinde Stratejik Bir Pazarlama Aracı Olarak Gerilla Pazarlama ve Uygulamaları. B. Zengin (Ed.), *XI. Geleneksel Turizm Paneli içinde* (s. 21-50). Sakarya: Beşiz Yayınları.

- Gündüz, S. (2018), Yerel Halkın Turizm Algısını Belirlemeye Yönelik Alternatif Bir Ölçek Geliştirme: Karataş Destinasyonu Örneği, *Journal of Yasar University*, 13(52), 343-357.
- Güneş, N., (2014), *Yerel Halkın Turizm Algısı Ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı Ve Kepez İlçesi Örneği*, (Yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Halis, M. ve Akay, B. (2013), Turistik Potansiyellerini Değerlendirme Bakımından Sakarya ve Düzce Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 25-36). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Hall, C. M. ve Page, S.J., (2014), *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*, Routledge.
- Karakaş, A. ve Şengün, H.İ., (2017), Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerine Yönelik Tutumları, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(15), 183-202.
- Kim, S. (Sam), Im, H. H., King, B. E., (2015), Muslim Travelers in Asia: The Destination Preferences and Brand Perceptions of Malaysian Tourists, *Journal of Vacation Marketing*, 21(1), 3-21. doi: 10.1177/1356766714549648
- Köroğlu, Ö., (2013), Turist Rehberlerinin İş Yaşamındaki Rollerini Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 91-112. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/411517>
- Kovjanic, G., (2014), Islamic Tourism as a Factor of the Middle East Regional Development, *Turizam*, 18(1), 33-43.
- Kozak, N., (2012), *Genel Turizm Bilgisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Mansuroğlu, S., (2006), Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 35-46.
- Mesci, M. ve Dönmez, G., (2016), Turizmin Bölgesel Kalkınma Ve Yerel Halk Üzerindeki Etkisi: Mudurnu Örneği, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2), 21-50, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/526932>
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E., (2007), Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.
- Mısırlı, İ., (2002), *Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü*, Ankara: Detay Yayınları.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M., (2012), Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: Osmaneli İlçe Merkezi Örneği, *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 37-51, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/565324>
- Orhan, A., (2010), Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde “Coğrafi İşaretlerin” Kullanımı: İzmit Pişmaniyesi Örneği, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (2), 243-254,
- Özaltın Türker, G. ve Türker, A., (2014), Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler : Dalyan Destinasyonu Örneği, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4 (1), 81-98. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ejovoc/article/view/5000085283/5000079370>

- Özdemir, G., (2008), *Destinasyon Pazarlaması*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özdemir, M. A. ve Kervankıran, İ., (2011). Turizm Ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, issn:1303-2429
- Özgüç, N., (2003), *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgürel, G., Bozkurt, M., Baysal, K., (2021), Sosyal Taşıma Kapasitesi: İçmeler-Marmaris Örneği, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(45), 665-695.
- Pırnar, İ., (2005). Turizm Endüstrisinde E-Ticaret, *AİBÜ-İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 28-55, issn: 1306-3553.
- Richter, L. K., (2001), Tourism Challenges in Developing Nations: Continuity and Change at the Millennium, *Tourism and the Less Developed World: Issues and Case Studies*, 47-59, doi:10.1079/9780851994338.0047.
- Şahbaz, R. P. ve Karaçar, E., (2013), Yerel Çekiciliklerin Turizme Kazandırılmasına Yönelik Yöre Halkının Tutumları : Çankırı Tuz Mağarası Örneği (For Local Appeals to Tourism Attitude of Local People : Çankırı Salt Cave Case), *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1 (4), 12-19, https://www.jotags.org/Articles/2013_vol1_issue4/2013_vol1_issue4_article2.pdf
- Sahli, E., (2020), *Tourism Destination Development An Application of Butler's (1980) Tourism Area Life Cycle Model to Hammamet, Tunisia*, (Bachelor Thesis), Rhine-Waal University of Applied Sciences, B.A. International Business and Social Sciences.
- Şebin, K., Yazıcı, A. G., Tozoğlu, E., Bostancı, Ö., Karahüseyinoğlu, M. F., (2010), Yöre Halkının Erzurum Kış Sporları Turizmi İle İlgili Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Beklentileri, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12 (1), 18-29, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/296897>
- Sekhar, N.U., (2003), Local people's attitudes towards conservation and wildlife tourism around Sariska Tiger Reserve, India, *Journal of Environmental Management*, 69(4), 339-347.
- Şengel, Ü. (2019), *Türkiye'nin Turizm Talebini Etkileyen Faktörlerin Sosyo-Ekonomik Açısından Ampirik Olarak Değerlendirilmesi*, (Doktora tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Serçek, S. Ve Hassan, A., (2016), Turizmde Destinasyon Markalaşması ve Diyarbakır Örneği, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 13(1), 6-27, issn: 1304-7590
- Sert, A. N., (2013), *Kırsal Turizm Bölgelerinde Festivallerin Yerel Halk Üzerindeki Sosyal Etkileri: Beypazarı Festivaline Yönelik Bir Araştırma*, (Yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Sriprasert, P., Chainin, O., Rahman, H. A., (2014), Understanding Behavior and Needs of Halal Tourism in Andaman Gulf of Thailand: A Case of Asian Muslim, *Journal of Advanced Management Science*, 2(3), 216-219, doi: 10.12720/joams.2.3.216-219

- Taş, M., (2019), *Destinasyon İmaj Algısı Ve Sürdürülebilir Destinasyon Pazarlaması: Kemaliye Destinasyonu Örneği*, (Yüksek lisans tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Torun, M. K. ve Bozkurt, Ö., (2012), Etik Değerlere Yönelik Farkındalığın Oluşturulmasının Önemi: Turizm Alanında Etik İçerikli Yapılmış Olan Yüksek Lisans Tezlerine Eleştirel Bir Bakış. B. Zengin (Ed.), *XI. Geleneksel Turizm Paneli içinde* (s. 108-120). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2024). *Algı Ne Demek TDK Sözlük Anlamı*, (sozluk.gov.tr).
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2024). *Beklenti Ne Demek TDK Sözlük Anlamı*, (sozluk.gov.tr).
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2024). *Davranış Ne Demek TDK Sözlük Anlamı*, (sozluk.gov.tr).
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2024). *Görüş Ne Demek TDK Sözlük Anlamı*, (sozluk.gov.tr).
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2024). *Turist Ne Demek TDK Sözlük Anlamı*, (sozluk.gov.tr).
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2024). *Turizm Ne Demek TDK Sözlük Anlamı*, (sozluk.gov.tr).
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2024). *Tutum Ne Demek TDK Sözlük Anlamı*, (sozluk.gov.tr).
- Türkay, O. ve Aktaş, S. (2013), Şehir Efsanelerinin Turizm Hareketlerine Etkileri; Sakarya Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 203-215). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Türkay, O. ve Çakır, O. (2013), İnternet Pazarlaması Açısından Sakarya'da Yerleşik Turizm İşletmelerinin Değerlendirilmesi. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 273-287). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Türkay, O. ve Çoban, S. (2013), Turistik Destinasyon Olma Kriterleri ve Sakarya Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 231-242). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Türkay, O. ve Şengül, S. (2013), Taraklı Turizmde Safranbolu Olur Mu? B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 217-229). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Türkay, O., (2014), *Destinasyon Yönetimi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Türker Özaltın, G. ve Türker, A., (2014), Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, Mayıs.
- Tutar, F., Alpaslan, C., Tutar, E., Erkan, Ç., (2013), Turizm Sektörünün İstihdam Üzerine Etkileri, *Global Journal of Economics and Business Studies*, 2(4), 14-27. issn: 2147-415X

- Ünal, C. (2015), *Profesyonel Turist Rehberlerinin Mesleki Yeterliliklerinin Turistlerin Destinasyon İmaj Algısı Ve Genel Memnuniyeti Üzerine Etkisi (Alman Turistlere Yönelik Antalya Şehir Turunda Bir Uygulama)*, (Yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Ünal, İ., (2014), *Isparta İli Sütçüler İlçesi Turizm Potansiyelinin Kırsal Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi Ve Yerel Halkın Rolü*, (Yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Üzelgün, M.A., (2015), Sosyal Temsil Çalışmaları İçin Sistematik Bir Yöntem Olarak Argüman Analizi, *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 35(2),n71-90.
- Yavuz, H. ve Unur, K., (2021), Alanya’da Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerini Algılamalarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Araştırma, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 18(3), 633-655.
- Yenişehirlioğlu, E. ve Türkay, O. (2012). Sakarya’da Faaliyet Gösteren Seyahat Acentalarının Pazar Odaklılık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. B. Zengin (Ed.), *XI. Geleneksel Turizm Paneli içinde* (s. 51-68). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Yiğit, F., (2020), *Turizmin Sosyokültürel Ve Sosyoekonomik Etkilerinin Girişimcilerin Turizm Algısına Etkisi: Sakarya Karasu İlçesinde Bir Araştırma*, (Yüksek lisans tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Yıldız, Ö. E., (2022), Aşırı Turizmde Yerel Halk – Ziyaretçi Etkileşimi, Foça Örneği, *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(47), 293-315. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.1039275>
- Yılmaz, G. ve Kızılırmak, İ. (2012), Güneydoğu Anadolu Bölgesi Turizminin Geliştirilmesinde Gastronomi Turizminin Rolü. B. (Ed.), *XI. Geleneksel Turizm Paneli içinde* (s. 151-173). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Yılmaz, T., (2020), *Bölgesel Kalkınma Teorileri Kapsamında Bölgesel Kalkınmada Eko Turizmin Rolü: Sapanca Örneği*, (Yüksek lisans tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Zengin, B. ve Taşar, O. (2013), Sapanca’ya Gelen Yerli Turistlerin Beklentilerinde 2003’den 2010’a Değişim. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 243-260). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Zengin, B. ve Bilgiç, İ. (2013), Sakarya Yaylalarının İç Turizm Açısından Kullanılabilirliği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 147-160). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Zengin, B. ve Bilgiçli, İ. (2013), Kıyı Turizmi Kapsamında Kuzey Sakarya Bölgesinin Değerlendirilmesi. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 55-79). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Zengin, B. ve Eryılmaz, B. (2013), Destinasyon Pazarlamasında Web Sitelerinin Rolü ve Önemi: Doğu Marmara Bölgesi İçin Bir Model Önerisi. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 289-304). Sakarya: Melisa Matbaası.

- Zengin, B. ve Eryılmaz, B. (2013), Sakarya'nın Kongre Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 81-100). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Zengin, B. ve Öztürk, İ. (2013), Bölgesel Kalkınma Çerçevesinde Sakarya'da Yapılabilecek Turizm Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 37-54). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Zengin, B., (2010), Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisine Reel ve Moneter Etkileri, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5 (1), 103-128. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423868542.pdf>

EKLER

EK A: Mülakat Formu

YEREL HALKIN TURİZM HAKKINDAKİ GÖRÜŞ VE BEKLENTİ FARKLILIKLARININ BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: SAKARYA İLİ, KARASU VE SAPANCA İLÇELERİ ÖRNEĞİ

Turizm, günümüz dünyasında çokça talep edilen bir endüstri haline gelmiştir. Bu doğrultuda hazırlanmış olan pek çok akademik çalışmaya katkı sağlamak amacıyla bu sorular hazırlanmıştır. Verilerin bilimsel amaçla kullanılacağını ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacağını taahhüt ederim.

- 1) Kendinizi kısaca tanıtır mısınız? (Yaş, eğitim durumu, meslek, aylık gelir düzeyi, medeni durum ve varsa çocuk sayısı)
- 2) Karasu'da / Sapanca'da gerçekleşen turizm faaliyetleri ve turist profilleri (yerli-yabancı, zenginlik, hayat görüşü, katılmak istedikleri aktiviteler) hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 3) Turizm ve turistlerin Karasu / Sapanca yerel halkına olası etkileri hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 4) Size göre turizm Karasu'nun / Sapanca'nın ekonomisine ne tür katkılar sağlamaktadır? Bu gelişmelerin ilçe ekonomilerine olumsuz etkileri de var mıdır?
- 5) Sizce turizmin Karasu'daki / Sapanca'daki tarihi mirasa / dokuya karşı olan olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
- 6) Sizce turizmin Karasu'daki / Sapanca'daki doğal (özellikle çevresel ve fiziksel) mirasa / dokuya olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
- 7) Sizce turizmin Karasu'daki / Sapanca'daki kültürel ve sosyal mirasa /dokuya olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?

- 8) İlçenizde turizmin gelişiyor olması, turizmdeki gelişmelerle birlikte ilçeyi başka açılardan da geliştiriyor mu? Cevabınız evet ise bunları açıklayabilir misiniz?
- 9) İlçenize gelen turistler ile yerel halk arasındaki ilişki ne ölçüde ve hangi yönde gerçekteşmektedir?
- 10) Turizmin gelişmesi ilçede suç oranları, hastalıklar, kötü alışkanlıklar,.. gibi olumsuzlukları artırdı mı? Artırdığını düşünüyorsanız detaylı bilgi verir misiniz?

